

Установа адукацыі
«Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны»

Гістарычны факультэт

Кафедра гісторыі Беларусі

УЗГОДНЕНА

Загадчык кафедры гісторыі Беларусі
А.Р.Яшчанка
1 09 2015 г.

Старшыня метадычнага савета
Гістарычнага факультэта

С.Б.Жыхараў
28 09 2015 г.

УЗГОДНЕНА

Дэкан гістарычнага факультэта
М.М.Мязга
2 09 2015 г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
спецыялізаванага модулю па выбару студэнта ўстановы вышэйшай
адукацыі цыкла сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
для ўсіх спецыяльнасцей
«ГІСТОРЫЯ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ»

Складальнікі: ст. выкладчык кафедры гісторыі Беларусі Т.А.Шкрабава

Разгледжана і зацверджана
на пасяджэнні кафедры гісторыі Беларусі
01.09. 2015 г.,
пратакол № 1

Разгледжана і зацверджана
на пасяджэнні навукова-метадычнага
савета ўніверсітэта
18 11 2015 г.,
пратакол № 2

ЗМЕСТ

1. Тлумачальная запіска	3
2. Тэарэтычны раздзел	4
2.1. Канспекты лекцый па дысцыпліне «Гісторыя культуры Беларусі»	4
3. Практычны раздзел	26
3.1. Плары практычных заняткаў па дысцыпліне	26
4. Раздзел кантролю ведаў	29
4.1. Пытанні для заліку па дысцыпліне	29
5. Дапаможны раздзел	31
5.1. Вучэбная праграма па дысцыпліне	31
6 Інфармацыйна-метадычная частка	53
6.1 Літаратура	53

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

1 ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Неабходнасць вывучэння «Гісторыя культуры Беларусі» абумоўлена павышэннем ролі сферы культуры ў сучасным свеце, значнасцю ведаў аб нацыянальных традыцыях. Зыходзячы з актуальнасці і значнасці дадзенай праблемы вызначаецца мэта выкладання дысцыпліны.

Курс закліканы замацаваць у студэнтаў сістэматычныя веды ў галіне гісторыі айчыннай культуры як на ўзроўні фактаў, так і на ўзроўні іх тэарэтычнага і канцэптуальнага асэнсавання; сфарміраваць уяўленне аб месцы і ролі культуры Беларусі ў гісторыі беларускага народа, у гісторыі еўрапейскай і сусветнай культуры; выходзіць пачуццё патрыятызму і гонару за беларускі народ, яго дасягненні ў гістарычным мінулым і на сучасным этапе. Усё гэта з'яўляецца мэтай курса.

Вучэбна-метадычны комплекс «Гісторыя культуры Беларусі» знаёміць студэнтаў з галоўнымі накірункамі вывучэння гісторыі айчыннай культуры ў беларускай і замежнай навуцы, найважнейшымі з'явамі, працэсамі, творами, тэндэнцыямі і заканамернасцямі яе развіцця, памагае вызначыць адметныя рысы культуры беларускага народа на розных этапах яго гістарычнага развіцця, разглядае гісторыю культуры Беларусі ў кантэксце гісторыі і культуры славянскіх народаў, еўрапейскай і сусветнай культуры.

Пачынаецца вучэбна-метадычны комплекс з тэарэтычнага раздзела, які ўключае канспект лекцый у адпаведнасці з вучэбнай праграмай. У іх раскрытыя важнейшыя тэарэтычныя палажэнні і прыведзены асноўны факталагічны матэрыял.

Практычны раздзел уяўляе сабой метадычнае кіраўніцтва да падрыхтоўкі да семінарскіх заняткаў. Ён змяшчае таксама спіс неабходнай вучэбнай літаратуры па тэмах. Тэматыка практычных заняткаў складзена ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай па дысцыпліне. У раздзеле кантролю ведаў размешчаны пытанні да заліку.

Дапаможны раздзел уключае ў сябе рабочую праграму. Яна дазваляе студэнту азнаёміцца з аб'ёмам ведаў, якія неабходна засвоіць у рамках дысцыпліны. Інфармацыйна-метадычная частка прадстаўлена спісам навуковай літаратуры і вучэбных дапаможнікаў, неабходных для асваення праграмы дысцыпліны.

Выкладанне дысцыпліны засноўваецца на ведах студэнтаў па курсам «Гісторыя Беларусі (у кантэксце еўрапейскай цывілізацыі)». Дысцыпліна «Гісторыя культуры Беларусі» вывучаецца студэнтамі 2 курса ўсіх негістарычных спецыяльнасцей.

2 ТЭАРЫТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 Канспекты лекцый па дысцыпліне

Лекцыя 1. Уводзіны.

Ключавыя паняцці: гісторыя, культура Беларусі, гістарычная крыніца, перыядызацыя культуры Беларусі.

План:

1. Гісторыя культуры Беларусі як навука.
2. Крыніцы і гістарыяграфія.

Канспект лекцыі:

1. Гісторыя культуры Беларусі як навука і навучальная дысцыпліна. Айчынная культура — частка еўрапейскай і сусветнай культуры. Адметныя рысы гістарычнага развіцця культуры Беларусі, яе перыядызацыя.

2. Крыніцы па гісторыі культуры Беларусі. Іх публікацыі (навуковыя і вучэбныя). Асноўныя накірункі вывучэння гісторыі культуры Беларусі. Сучасны стан навуковых даследаванняў. Значэнне вывучэння гісторыі беларускай культуры ў выхаванні выхаванні патрыёта і грамадзяніна, носбіта нацыянальных культурных каштоўнасцей.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Што такое гістарычная крыніца?
2. Назавіце перыядызацыю гісторыі культуры Беларусі?
3. Асноўныя накірункі вывучэння гісторыі культуры Беларусі?

Літаратура

- 1 Качаноўскі У.У. Гісторыя культуры Беларусі: Вучэбны дапаможнік для студэнтаў ВНУ. - Мн.: НКФ "Экаперспектыва", 1994.
- 2 Ковшаров Н.Д. История культуры Беларуси. 1917 - 90-е гг.: Учебное пособие. - Мн.: БГПУ им. М. Танка, 1999.
- 3 Лыч Л., Навіцкі У. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд., дап. - Мн.: ВП "Экаперспектыва", 1997.
- 4 Парашкоў С.А. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд. - Мн.: Беларуская навука, 2004.

Лекцыя 2. Культура беларускіх зямель у IX — XIII стст.: архітэктура, мастацтва, літаратура.

Ключавыя паняцці: дойлідства, планіроўка гарадоў, культуравае архітэктура, школы дойлідства, ікананіс, помнікі эпіграфікі і пісьменства.

План:

1. Архітэктура.
2. Выяўленчае і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.
3. Пісьменства і літаратура.

Канспект лекцыі:

1. Адной з найбольш важных рыс раннефеадальнага грамадства было зараджэнне і развіцце гарадоў - новага для таго часу тыпу паселішчаў. Іх з'уленне выклікана працэсам распаду першабытна абшчынных і фарміравання феадальных зносін. Непасрэдная прычына узнікнення гарадоў было адзяленне раместваў і гандлю ад земляробства. Планіроўка гарадоў была надзвычай устойлівай. У шэрагу выпадкаў будынкі гарадоў мелі амаль аднолькавае арыентацыю сцен па баках свету, што можаць сведчыць пра дасканалы распацаваную

сістэму рэгулярнай вулічнай забудовы. Традыцыйнае масавае будаўніцтва ў 11-12 ст. вялося амаль выключна з дрэва. Пераважалі 1-камерныя курныя жыллы наземнага тыпу (паўночны варыянт). Зрэдку сцены будаваліся з брусоў (Мінск, Давыд-Гарадок). Сустрэкаюцца каркасныя наземныя дамы і паўземлянкі (паўднёвы варыянт). Спалучэннем розных тэхнік будаўніцтва стваралася багатая разнастайнасць архітэктурна-мастацкага вырашэнне народнага жылля. Асабліва гэта прыкметна ў Навагрудку, дзе кожны дом меў свае адметныя рысы. Рэшткі хат складанай планіроўкі знойдзены таксама пры раскопках Слоніма і Бярэсця. Такім чынам фарміраванне традыцыйных форм беларускага народнага жылля адбывалася ўжо ў старажытнарускую эпоху. Развіцце гарадоў як цэнтраў феадальнай дзяржаўнасці і прыняцце хрысціянства з'явілася першапрычынай фарміравання новых кірункаў у манументальнай, найперш культавай архітэктуры. З хрысціянствам на Русі паявіўся новы тып збудавання - мураваны крыжова купальны храм, збудаваны з тонка квадратнай цэглы - плінфы. У 10-11 ст. храмы будавалі пераважна майстры, запрошаныя з Візантыі. Яны прынеслі на старажытнарускія землі традыцыі канстаціно-пальскага ці правінцыяльнага будаўніцтва Візантыскай Імперыі. Адным з першых храмаў Кіеускай Русі, узведзеных з дапамогай замежных майстроў, быў Полацкі Сафійскі сабор. У Полацкім княстве ў 12 ст. узнікла надзвычай яркая і своеасаблівая Полацкая школа дойлідства. Другая вядомая архітэктурная школа на Беларусі - Гродзенская школа дойлідства - склалася ў 12 ст. у Гародні. Яна была больш лакальнай, чым полацкая, ахоплівала толькі Гародню і Ваўкавыск. З'ярогся адзіны помнік гэтай школы - Гродзенская Барыса-глебаўская царква на Каложы. Іншыя 4 помнікі (Ніжняя і Грачыценская цэрквы, княжацкія палаты ў Гродне, царква ў Ваўкавыску) вядомы паводле архіалагічных раскопак.

2. З 11 ст. пад візантыйскім і заходнееўрапейскім уплывам пачынае развівацца манументальны жывапіс (фрэскі), іканапіс, кніжная мініяцюра. Як і ў архітэктуры, у жывапісе назіраўся працэс фарміравання мясцовых лакальных школ. Мясцовыя майстры працавалі

таксама з бурштынам, шклом, каляровымі металамі, апрацоўвалі камень і драўніну. Своеасаблівым сімвалам выяўленчага мастацтва Заходняй Русі можна назваць створаны ў 1161 полацкім майстрам Лазарам Богшам шасціканцовы крыж на загах Ефрасінні Полацкай.

3. Прыняцце хрысціянства спрыяла ўмацаванню дзяржавы і ўлады, што стала вялікім крокам наперад у эканамічным і культурным развіцці. З пачаткам хрысціянізацыі пачынае распаўсюджвацца кірылічная сістэма пісьма. Аб распаўсюджванні пісьменнасці сярод розных катэгорый насельніцтва сведчаць знаходкі спецыяльных прыстасаванняў для пісьма - пісал, подпіс на пячатцы полацкага князя Ізяслава (канец 10 ст.), на плінфіне Сафійскага сабора ў Полацку (11 ст.), на каменных прасліцах з Пінска, Друцка і Віцебска, «Барысавых» і «Рагвалодавым» камянях (12 ст.), берасцяных граматах і г.д. У некаторых гарадах існавалі спецыяльныя майстэрні па перапісванню кніг - скрыпторыі. Найстаражытнейшым помнікам пісьменнасці Заходняй Русі, дайшоўшых да нашага часу з'яўляецца Тураўскае евангелле (11 ст.).

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Назавіце вядомыя архітэктурныя школы на Беларусі?
2. Ахарактарызуйце асаблівасці полацкай архітэктурнай школы?
3. Што такое скрыпторыі?
4. Літаратура

1 Архітэктурна Беларусі: нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце. У 4 т. Т.1. IX-XVI стст./ А.І.Лакотка [і інш.] Навук.рэд. А.І.Лакотка – Мінск: Беларуская навука, 2005. – 392 с.

2 Архітэктурна Беларусі: Энцыкл.даведнік/ Бел.Энцыкл.; Рэд.кал.: А.А.Воінаў і інш. – Мінск: БелЭн, 1993 – 616 с.

3 Гісторыя беларускага мастацтва: У 6 т. Т.1: Ад старажытных часоў да другой паловы XVI ст./ Рэд.кал.: С.В.Марцэлеў (гал.рэд.) і інш. – Мінск: Навука і тэхніка, 1987 – 304 с.

4 Лазука, Б.А. Гісторыя беларускага мастацтва: у 2 т. Т. 1. Першабытны лад – XVII ст./ Б.А.Лазука. – Мінск: Беларусь, 2007. – с.252.

Тэма 3. Айчынная культура ў другой палове XVII - XVIII стст.: архітэктурна і мастацтва, літаратура, тэатр і музыка, адукацыя.

Ключавыя паняцці: барока, Магілёўская школа дойлідства, Магілёўская гравёрная школа, свецкі партрэт, беларуская школа іканапісу, школьны тэатр, брацкія школы.

План:

1. Архітэктурна і мастацтва.
2. Літаратура.
3. Навука.
4. Тэатр і музыка.
5. Адукацыя.

Канспект лекцыі:

1. З перыяду XVII-XVIII стст. захавалася нешмат помнікаў жывапісу ў параўнанні з колькасцю створанага ў тых часы. Але і тое, што захавалася, гаворыць аб усебаковым развіцці гэтай галіны мастацтва. Манументальны жывапіс – фрэскі. З архіўных матэрыялаў вядома пра роспіс фрэскамі шматлікіх праваслаўных і ўніяцкіх храмаў мясцовымі майстрамі (касцёлы распісвалі пераважна замежныя майстры). Так, у XVII ст. былі распісаны Петрапаўлаўская царква ў Мінску, цэрквы ў Оршы, Магілёве, Віцебску. У XVIII ст. распісалі праваслаўныя храмы ў Слаўгародзе (Прапойску), Чачэрску, уніяцкія – Сафію ў Полацку.

Іконапіс на Беларусі адчуў на сабе ўплыў заходнееўрапейскіх і візантыйскіх тэндэнцый, але ўсё ж характарызаваўся захаваннем нацыянальных традыцый, выпрацоўкай асабістых прынцыпаў. У выніку сінтэзу розных напрамкаў фарміруецца асабістая іконапісная школа (канчаткова – у XVIII ст.), прадстаўленая адметнымі магілёўскай, палескай, полацка-віцебскай, гарадзенскай, слуцка-мінскай плынямі. У помніках XVIII ст. іконы яшчэ больш паходзілі на помнікі свецкага жывапісу, што выявілася ў перадачы прасторы, архітэктурных дэталей, размяшчэнні фігур “Аўраамій і Меркурый Смаленскія”, “Пакланенне вешчуноў” (1723-1728 гг.), а ў помніках сярэдзіны стагоддзя з’яўляюцца элементы барока, адчуваецца блізкасць да фальклору, але некаторыя помнікі гавораць пра зніжэнне ўзроўня прафесійнага майстэрства мастакоў.

У XVII-XVIII стст. з’яўляюцца новыя тыпы і формы партрэтаў – арыстакратычны, рэтраспектыўны з багатым антуражам, пакаленны ці пагрудны (шляхецкі ці мяшчанскі), партрэты ў латах рыцарскага тыпу, партрэт вучонага і пахавальны. Кожны з іх захоўваў свой канан, што сведчыць пра цесныя сувязі з іконапісам. Шырока ў XVII-XVIII стст. распаўсюдзіліся так званыя “сармацкія партрэты”. Назва звязана з уяўленнямі шляхты аб сваім паходжанні ад ваяўнічых сарматаў, якія пакарылі землі Украіны, Беларусі, Польшчы і Літвы. Асобы на іх былі апранутыя ў старадаўнія касцюмы, маляваліся ўсе атрыбуты ўлады, якімі валодала асоба, гербы. Партрэт выконваў функцыю сацыяльную ў большай ступені, чым эстэтычную.

У мураваным дойлідстве яскрава выявіліся асаблівасці барока. У гарадах і вёсках будаваліся пампэзныя касцёлы, кляштары, магнацкія рэзідэнцыі. Да такіх пабудов адносяцца бернардынскі, брыгідскі і езуіцкі касцёлы ў Гродне, францысканскі касцёл і кляштар у Пінску і інш. Рысы барока прысутнічалі таксама ў манеры пабудовы і аздабленні праваслаўных і ўніяцкіх храмаў. Гэта датычыцца Мікалаеўскай царквы ў Магілёве, базыльянскай царквы і іканастаса ў Супраслі, манастырскага комплексу ў Жыровіцах. Своеасаблівым фіналам развіцця барока стала фарміраванне ў сярэдзіне XVIII ст. адметнага ад іншых стылю ракако, у аснову мастацтва якога быў пакладзены крывалінейны асіметрычны арнамент. У стылі ракако былі пабудаваны палацы М.Радзівіла ў Дзятлаве,

М.К.Агінскага ў Слоніме і інш. Больш магутна ракако знайшло праяву ў культавым дойдстве.

Станаўленне класіцызму ў архітэктуры Беларусі адносіцца да 70-90-х гг. 18 ст. і супадае з часам далучэння да Расійскай Імперыі. Асновай для пранікнення рыс класіцызму ў архітэктуру стала дзейнасць па перапланіроўцы ўсходнебеларускіх гарадоў. Планы іх пабудовы і кварталы набылі геаметрычныя абрысы, у якасці кампазіцыйных восей вылучаліся галоўныя вуліцы і гарадскія плошчы.

2. На мяжы паміж гуманістычным Адраджэннем і культурай барока сфарміравалася творчасць Сімяона Полацкага і тэарэтыка літаратуры і красамоўства. У беларускай літаратуры таго перыяду летапісны жанр саступае месца новым напрамкам: публіцыстыцы, палітычнай сатыры, паэзіі, гісторыка-мемуарнай літаратуры. Пад уплывам рэфармацыі і контррэфармацыі з'яўляюцца публіцыстычныя творы С. Буднага, В. Цяпінскага, П. Скаргі, І. Пацея, М. Смятрыцкага, Л. Карповіча, братоў Зізаніяў. Адметнымі ўзорамі мемуарнай літаратуры становяцца дыярыўшы – свецкія дзённікі. Прыкладам можа служыць "Дзённік" наваградскага падсудка Федара Еўлашоўскага (1546-1616), "Дыярыўш" А. Філіповіча (1597-1648), якія ярка апісваюць скандальныя і трагічныя падзеі гісторыі Бацькаўшчыны. У другой палове XVII-XVIII стст. мемуарыстыка становіцца шматмоўнай. Вялікую цікавасць выклікаюць уласныя ўспаміны аб шматлікіх падарожжах наваградскай лекаркі Саламеі Пільштыновай (Русецкай). Да ранняй эпістальнай спадчыны адносяцца "Допісы" аршанскага старасты Філона Кміты-Чарнабыльскага (1530-1587), у якіх аўтар піша аб пагранічным жыцці, аб планах Івана IV у адносінах да ВКЛ.

Таленавіты вучоны і публіцыст, грамадска-палітычны дзеяч М. Смятрыцкі (1577-1633) больш вядомы сваім сучаснікам як пісьменнік-палеміст, аўтар шматлікіх твораў, сярод якіх вылучаецца "Фрынас" (1610), дзе пісьменнік выступае супраць акаталічвання і прыняцця царкоўнай уніі. За выданне гэтага твора быў прыгавораны да турэмнага зняволення другі пісьменнік-публіцыст, педагог, царкоўны дзеяч, адметны прадстаўнік аратарскай прозы Лявонцій Карповіч (1580-1620).

З канца XVI ст. у еўрапейскай літаратуры і мастацтве вылучаецца стыль барока, які бярэ сабе на ўзбраенне каталіцкая царква ў барацьбе з рэфармацыйнымі плынямі. Ён характарызуецца кантраснасцю, параднасцю, рухавасцю формы, апеляцыйнай да пачуццяў, супярэчлівасцю, метафарычнасцю. У літаратуры гэта праяўляецца ў з'яўленні "высокай" паэзіі, адметным прадстаўніком якой становіцца паэт і драматург, кнігавыдавец, асветнік і грамадскі дзеяч С. Полацкі (1629-1680). Найбольш значнымі яго творамі сталі зборнікі паэтычных твораў "Ветроград многоцветный" і "Рифмологион". Новай для беларускай паэзіі стала палітычная сатыра ("Прамова Мялешкі", "Ліст да Абуховіча"), якая высвятляе загану тагачаснага грамадства.

3. Шырокую вядомасць атрымалі атэістычныя погляды Казіміра Лышчынскага (1634 - 1689). Пакінуўшы ордэн езуітаў, ён напісаў трактат "Аб неіснаванні Бога", у якім сцвярджаў, што Бог не існуе, а з'яўляецца толькі хімерай, народжанай фантазіяй людзей. Каталіцкае духавенства жорстка расправілася з беларускім вальнадумцам. У 1689 г. К.Лышчынскі быў спалены на вогнішчы. Развіццё навуковых уяўленняў у Беларусі таго часу было абмежавана рамкамі навучальных школьных дысцыплін. Магчымасці для развіцця новага эксперыментальнага прыродазнаўства былі вельмі абмежаваныя. Навука развівалася дзякуючы працы і падзвіжніцтву геніяльных вучоных-адзіночак. Сярод іх - Казімір Семяновіч, які выдаў у 1650 г. у Амстэрдаме кнігу "Вялікае мастацтва артылерыі", што пазней шмат разоў перавыдавалася. Ён першым у сусветнай навуцы стварыў праект шматступеньчатай ракеты. Пашырэнню навуковых ведаў спрыяла кнігавыдавецкая, асветніцкая дзейнасць ураджэнца Беларусі Іллі Капіевіча (1651 - 1714). Ён зведаў ганенні, жыву ў Амстэрдаме, пазней Пятром I быў запрошаны на працу ў Маскву. Там Ілля Капіевіч выдаў больш за 20 падручнікаў па граматыцы і інш. Ён быў першым у гэтай справе ў Расіі. З дапамогай яго кніг рускія людзі змаглі пазнаёміцца са здабыткамі, багаццем еўрапейскай навукі і культуры.

У другой палове XVIII ст. адбываецца працэс паступовага вызвалення філасофіі і прыродазнаўства ад сярэдневяковай тэалогіі і схаластыкі. Пра гэта сведчыць творчасць вядомых мысліцеляў Казіміра Нарбута (1738 - 1807), Бенядзікта Дабшэвіча (1722 - ?), Анёла Доўгірда (1776 - 1835). Вытокі эксперыментальнага прыродазнаўства на Беларусі звязаны з дзейнасцю выдатных вучоных Ж.Жылібера і Г.Форстэра. Цікавую спадчыну пакінуў астраном і асветнік Марцін Пачобут-Адлянцікі (1728-1810). Ён стаў адным з арганізатараў і дырэктарам Вілёнскай абсерваторыі. На тэрыторыі Беларусі ў канцы XVIII ст. папулярнымі былі ідэі фізіякратаў, якія адстойвалі тэзіс аб натуральнай роўнасці людзей і крытыкавалі прыгоннае права.

4. У другой палове XVIII ст. на Беларусі адбылося станаўленне прафесійнага тэатра. Пры гэтым пераважалі прыватнаўласніцкія тэатры. Яны былі блізкія па сваім прафесійным ўзроўні да сталічных. Рэпертуар гэтых тэатраў адлюстроўваў часцей агульнаеўрапейскую тэматыку. Магнаты актыўна запрашалі на прыдворную сцэну замежных артыстаў і музыкантаў і нават цэлыя тэатральныя трупы з Італіі, Аўстрыі, Францыі. Многія замежныя майстры пазней станавіліся выхавацелямі, настаўнікамі мясцовых прыгонных акцёраў. У Беларусі асабліва высокім быў прафесійны ўзровень у прыгонных тэатрах і капэлах Нясвіжа, Слуцка, Шклова, Гродна, Ружан, Слоніма, Магілёва. Пра высокую прафесійную падрыхтоўку беларускіх акцёраў сведчыць тое, што калектывы танцораў Слоніма і Гродна сталі пазней асновай вядомага ў Еўропе каралеўскага балета ў Варшаве, танцоры Шклова і музыканты з Горы-Горак праславіліся на сцэне Санкт-пецярбургскіх тэатраў.

Адным з першых быў нясвіжскі тэатр, заснаваны Ф.У.Радзівіл. Для яго было пабудавана спецыяльнае памяшканне, арганізаваны балетная, тэатральная школы, пазней - музычная. Адначасова з нясвіжскім працаваў слуцкі тэатр. Значны цэнтр тэатральнага і музычнага жыцця быў створаны ў Слоніме Міхалам Казімірам Агінскім. У яго палацы існавала канцэртная зала, якая не ўступала славутай мангеймскай. Акрамя таго, дзейнічаў "плавальны тэатр", які перамяшчаўся па канале і р.Шчыры. У 1780 г. было пабудавана спецыяльнае памяшканне для тэатра. Пры ім існавала школа. Тут працавалі інструментальны аркестр, оперны ансамбль. М.К.Агінскі сам быў адораным чалавекам. Ён з'яўляўся аўтарам некалькіх опер на ўласныя лібрэта. Слоніцкі тэатр выязджаў на гастролі ў Варшаву, меў некалькі труп, у тым ліку балет і драматычны калектыў. Слоніцкі аркестр быў адным з найбольшых у тагачаснай Еўропе.

5. Школьная адукацыя да сярэдзіны XVIII ст. канцэнтравалася ў асноўным у руках розных манаскіх ордэнаў. Большасць школ належала езуітам, асветніцкія ўстановы адчынялі таксама базыльяне, піяры і дамініканцы. Была спынена дзейнасць брацкіх і пратэстанцкіх школ. Езуіцкія калегіумы і ніжэйшыя школы існавалі ў Полацку, Нясвіжы, Оршы, Бабруйску, Бярэці, Менску, Пінску, Віцебску і інш. Выкладанне вялося на лацінскай мове, традыцыйнымі прадметамі для навучання з'яўляліся граматыка, рыторыка, дыялектыка, арыфметыка, геаметрыя, музыка і астраномія. Цэнтрам адукацыі і навукі на Беларусі была Віленская езуіцкая акадэмія, якая мела статус універсітэта. Высокім узроўнем адукацыі славілася таксама Полацкая езуіцкая калегія. Пры калегіі былі музей, карцінная галерэя, бібліятэка, друкарня, тэатр, які ставіў з удзелам хору і балета п'есы на гістарычную, біблейскую тэматыку. Школы, арганізаваныя ўніяцкім ордэнам базыльянаў, працавалі ў асноўным па ўзоры езуіцкіх. У арганізацыі адукацыі базыльяне вылучаліся найперш тым, што настаўнікі выкладалі на роднай для вучняў школ мове. Шырокую вядомасць мела Слуцкая гімназія. Яна была заснавана Янушам Радзівілам як кальвінісцкая школа. Слуцкая навучальная ўстанова вылучалася цяжкасцю ў справах рэлігіі, павагай да асобы вучня.

У другой палове XVIII ст. адбылося паступовае абнаўленне сістэмы адукацыі ў Рэчы Паспалітай. Гэта было звязана са зменамі ў эканамічным жыцці грамадства, з развіццём навукі. У 1773 г. была створана Камісія па нацыянальнай адукацыі. Яё стараннямі школа набыла свецкую накіраванасць. Агульнае кіраўніцтва справай асветы ад духавенства перадавалася дзяржаўным органам. У школьнай адукацыі большае месца сталі займаць прадметы прыродазнаўчага цыкла. Больш чым за 20 гадоў сваёй дзейнасці Адукацыйная камісія заснавала шэраг новых школ. Асаблівую цікавасць выклікаюць закладзеныя ў Гародні і Паставах мецэнатам А.Тызенгаўзам шматлікія прафесіянальныя ўстановы. У 70-я гг. XVIII ст. ён арганізаваў першыя ў Рэчы Паспалітай медыцынскую, ветэрынарную, акушэрскую, чарчэння і малявання, фінансавых

кантралёраў, мастацка-тэатральную школы. У іх вучыліся пераважна дзеці беларускіх прыгонных сялян.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Назавіце архітэктурныя стылі, якія панавалі ў 17-18 ст.?
2. Што такое “Сармацкі партрэт”?

Літаратура:

1 Архітэктура Беларусі: нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце: у 4 т. / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы; [наву. рэд. А. І. Лакотка]. - Мінск : Беларуская навука, 2005. –501 с.

2 Барока ў беларускай культуры і мастацтве/ Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі; наву. рэд. В.Ф.Шматаў. – 2-е выд. – Мн.: Беларуская навука, 2001. – 304 с.

3 Жывапіс Беларусі XII – XVIII ст.: [альбом] / аўт.-склад. Н. Ф. Высоцкая. – Мінск: Беларусь, 1980. – 316 с.

4 Сакральная живопись Беларуси XV-XVIII веков [Изоматериал] = Сакральны жывапіс Беларусі XV-XVIII стагоддзяў = The Painting Sacred of Belarus XV-XVIII Centuries / авт. текста и сост. Н. Ф. Высоцкая ; редкол.: Т. В. Габрусь [и др.] ; фото: В. И. Гребенщиков [и др.] - Минск: Беларусь, 2007.- 219 с.

5 Музыкальный театр Белоруссии: Дооктябрьский период. - Мн.: Наука і тэхніка, 1990.

Тэма 4. Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.: архітэктура, мастацтва.

Ключавыя паняцці: класіцызм, драўлянае дойдства, палеская школа, грамадзянская архітэктура, ваеннае будаўніцтва, свецкі партрэт, акадэмізм, рамантызм.

План:

1. Архітэктура і горадабудаўніцтва.
2. Выяўленчае мастацтва.

Канспект лекцыі:

1. З эпохай Асветніцтва звязана ўсталяванне стылю класіцызму ў архітэктуры. Архітэктары паступова адмаўляліся ад празмернай складанасці і забытанасці архітэктурных форм, характэрных для стыляў барока і ракако. У архітэктурных кампазіцыях пачалі выкарыстоўвацца выразныя геаметрычныя формы. Набывалі распаўсюджанне антычная ордэрная сістэма і простыя дэкаратыўныя ўпрыгожванні. Класічны ордэрны порцік становіўся характэрнай часткай палацаў, сядзіб і некаторых культавых пабудоў. Станаўленне класіцызму найперш было звязана з інтэнсіўным развіццём горадабудаўніцтва. У беларускіх гарадах пачалі з’яўляцца новыя тыпы жылых і грамадскіх будынкаў (канцылярыі, бальніц, гімназій), якія вылучаліся на фоне сярэдневяковай забудовы сваімі правільнымі абрысамі. Упершыню горадабудаўніцтва стала разглядацца як адзіная прасторавая

сістэма, спланаваная на рацыянальных пачатках. Горадабудаўніцтва станавілася дзяржаўнай справай. У першай палове XIX ст. былі распрацаваны планы забудовы звыш 40 беларускіх гарадоў. Найбольш значная з культавых пабудоў эпохі класіцызму ў Беларусі – Петрапаўлаўскі сабор у Гомелі, створаны ў 1809–1819 гг. Ён сведчанне таго, што ідэі класіцызму атрымалі перавагу над тымі традыцыямі будаўніцтва праваслаўных храмаў, якія дагэтуль існавалі на працягу стагоддзяў. Выкарыстанне тыповых прыёмаў класіцызму пры будаўніцтве сабора ў Гомелі дазволіла стварыць велічную прынцыпова новую архітэктурную пабудову. Яскравае адлюстраванне класіцызм знайшоў у палацава-сядзібнай архітэктурцы. Дыяпазон палацава-сядзібнага будаўніцтва быў вельмі шырокі – ад невялікіх сядзіб дробнай шляхты да манументальных пабудоў буйных магнатаў. Сярод выдатных помнікаў беларускага класіцызму вылучаюцца палац-рэзідэнцыя графа М.Румянцава (з 30-х гадоў XIX ст. перайшоў да фельдмаршала І.Паскевіча) у Гомелі, палацавы комплекс у Снове Нясвіжскага раёна, Крычаўскі і Жыліцкі палацы, палацы генерал-губернатара ў Віцебску і віцэ-губернатара ў Гродне.

Класіцызм панаваў у архітэктурцы Беларусі да сярэдзіны XIX ст. Альтэрнатывай класіцызму выступаў рамантызм, які праявіўся пераважна ў пейзажна-паркавым мастацтве. Романычныя пейзажныя паркі ствараліся па прынцыпе свабоднай кампазіцыі, аздабляліся штучнымі гротамі, каскадамі, руінамі (Гомельскі, Лагойскі, Жыліцкі паркі).

2. У выяўленчым мастацтве Беларусі канца XVIII – першай паловы XIX ст. наглядалася ўзаемадзеянне дзвюх плыняў – класіцызму і рамантызму. Класіцызм быў афіцыйным стылем, якога прытрымлівалася Пецярбургская акадэмія мастацтваў. Аднак у выяўленчае мастацтва пранікаюць і элементы рамантызму. Перапляценне рысаў класіцызму і рамантызму наглядаецца ў творчасці беларускага мастака Іосіфа Аляшкевіча. Мастак жыве ў Пецярбургу, аднак часта прыязджаў у Беларусь. Тут ён стварыў шэраг партрэтаў. Некаторыя з іх выкананы ў стылі класіцызму (партрэт А. Чартарыйскага). Асобныя творы Аляшкевіча адлюстравалі рамантычныя павевы. Валенцій Ваньковіч увайшоў у гісторыю беларускага жывапісу як прадстаўнік рамантызму. Таленавіты мастак, этнограф і кампазітар Н.Орда абышоў і аб’ездзіў амаль усю Беларусь, Польшчу і Літву, зрабіў каля 500 акварэляў і малюнкаў з натуры, захаваўшы такім чынам для нашчадкаў аблічча цудоўных помнікаў архітэктурцы, замкаў, палацаў, вуліц гарадоў, гістарычных мясцін. Яго акварэлі і малюнкi пераводзіліся ў літаграфіі, выдаваліся альбомамі, графічнымі серыямі. Мастак Ян Дамель пакінуў значны след амаль ва ўсіх жанрах выяўленчага мастацтва. Найбольш вядомы ён як майстар гістарычнага жанра. Ян Дамель добра ведаў айчынную і антычную гісторыю, валодаў некалькімі

замежнымі мовамі. У сваіх палотнах ён імкнуўся адлюстраваць найбольш яркія, кульмінацыйныя моманты гістарычнага развіцця краю. Мастак стварыў такія карціны, як “Смерць князя Панятоўскага”, “Смерць Глінскага ў няволі”, “Вызваленне Т. Касцюшкі з цямніцы”, “Адступленне французай праз Вільню ў 1812 г.” і інш. Акрамя гістарычных палотнаў, Дамель напісаў шэраг партрэтаў і пейзажаў. Вікенцій Дмахоўскі вядомы як стваральнік рамантычных пейзажаў. Мастак у асноўным маляваў месцы, звязаныя з жыццём і дзейнасцю А. Міцкевіча, сябрам якога ён быў (“Возера Свіцязь”, “Дом Міцкевіча ў Навагрудку”, “Заход сонца” і інш.). Аўтарам класічных твораў беларускага жывапісу з’яўляецца Іван Хруцкі. У 1839 г. за нацюрморт “Кветкі і садавіна” ён атрымаў званне акадэміка Пецярбургскай акадэміі мастацтваў. Хруцкі напісаў шмат нацюрмортаў, пейзажаў і партрэтаў. Прадстаўнікамі бытавога жанру ў выяўленчым мастацтве былі выхаванцы Віленскай школы жывапісу К. Кукевіч, К. Русецкі, Ю. Карчэўскі, Ц. Бычкоўскі і інш. Выразнай манерай пісьма вылучаюцца творы К. Русецкага: “Жня”, “Вербная нядзеля”, пейзажы вакол іц Навагрудка, Ашмяншчыны, Белавежскай пушчы. У першай палове XIX ст. у мастацтве Беларусі вырасла папулярнасць графікі. Гэта было выклікана развіццём паліграфічнай вытворчасці, выданнем масавымі тыражамі друкаваных твораў. Звярталіся да мастацкага прыёму графікі ілюстратары, картографы. Найбольш вядомымі графікамі былі М. Падалінскі, Ю. Главацкі, Ю. Азямблоўскі, Б. Клямбоўскі.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Пералічыце асноўныя рысы, характэрныя для стылю класіцызм, атрымаўшага пераважнае распаўсюджанне ў першай палове XIX ст.
2. Пералічыце прозвішчы буйнейшых беларускіх мастакоў першай паловы XIX ст. Назавіце іх знакамітыя творы.
3. Які тып планіроўкі быў характэрным для гарадской забудовы ў першай палове XIX ст.?

Літаратура:

1 Архітэктура Беларусі : нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце : у 4 т. / рэдкал.: А.І. Лакотка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2005–2009. – Т. 3. Кн. 1 : Другая палова XVIII – першая палова XIX ст. / А.І. Лакотка [і інш.]. – 2007. – 502 с.

2 Государственный художественный музей БССР: собрание живописи XV–XX вв. – М. : Советский художник, 1989. – 144 с.

3 Дробов, Л.Н. Живопись Белоруссии XIX – начала XX в. / Л.Н. Дробов. – Минск : Вышэйшая школа, 1974. – 336 с.

4 Гісторыя беларускага мастацтва : у 6 т. / рэдкал.: С.В. Марцэлеў [і інш.] ; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1987–1994. – Т. 3 : Канец XVIII – пачатак XX ст. / Л.М. Дробаў [і інш.]. – 1989. – 448 с.

Тэма 5. Развіццё культуры Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX стст.: архітэктура, выяўленчае мастацтва.

Ключавыя паняцці: рост гарадоў, цэнтр і рабочыя ўскраіны, архітэктурная эклектыка, «гістарычныя» стылі: рэтраспектыўна-гатычны, рэтраспектыўна-рускі, неарускі, неараманскі, неаготыка, неарэнесанс, неабарока, неакласіцызм, даходныя дамы, банкаўскія будынкi, бытавы і партрэтны жанры, віцебская мастацкая школа, Ю. Пэн, карыкатуры, панаванне пейзажу.

План:

1. Горадабудаўніцтва і архітэктура.
2. Жывапіс і скульптура. Графіка.

Канспект лекцыі:

1. Працэс паступовага заняпаду класічнай архітэктуры рэзка ўзмацніўся ў сярэдзіне XIX ст. Да канца XIX ст. у беларускім дойлідстве пануе эклектыка (або “архітэктура гістарызму”). Яна вызначалася некрытычным выкарыстаннем форм розных стыляў (готыкі, барока, ракако, класіцызму, раманскага і інш.). Звычайна банкі і навучальныя ўстановы афармлялі пад рэнесанс, тэатры – пад барока, касцёлы – пад готыку, праваслаўныя цэрквы будаваліся ў псеўдавізантыйскім, ці псеўдарускім стылі. У другой палове XIX ст. наглядаецца росквіт неагатычнага стылю, які стаў як бы афіцыйным стылем каталіцкай царквы ў Беларусі. Неагатычныя пабудовы ўзводзіліся з чырвонай добра абпаленай цэгля, прычым фасады не атынкаваліся, найбольш багатыя храмы мелі вітражы, падлогу з паліваных керамічных плітак, фрэскавы роспіс. Пасля падаўлення паўстання 1863–1864 гг. шырокае распаўсюджанне набыў псеўдарускі, або псеўдавізантыйскі, стыль, у праваслаўным культавым дойлідстве. Рускія архітэктары распрацавалі тыпавыя варыянты праваслаўных цэркваў, скапіраваныя з візантыйскіх храмаў і рускіх бажніц XIV і XVII стст., каб паказаць пераемнасць рускага дойлідства ад візантыйскай архітэктуры. Цэрквы, пабудаваныя ў псеўдарускім стылі, можна сустрэць у многіх гарадах і мястэчках Беларусі. Найбольш значнымі пабудовамі гэтага напрамку з’яўляюцца мемарыяльны храм у вёсцы Лясная, створаны ў гонар 200-годдзя перамогі рускіх войск над шведамі, капліца князёў Паскевічаў у Гомелі, Уваскрасенскі сабор у Барысаве. У культавым дойлідстве Беларусі склаўся і неараманскі стыль. Найбольш вядомы помнік, які спалучае матывы раманскай і гатычнай архітэктуры, – Чырвоны касцёл у Мінску (касцёл Сымона і Алены). Побач з “архітэктурай гістарызму” у канцы XIX ст. адбываецца станаўленне новага стылю – мадэрна. Для помнікаў мадэрна характэрны пераплецення ліній, асіметрычныя кампазіцыі, багаты ляпны дэкор. Мадэрн прынёс новыя тыпы пабудовы (чыгуначныя вакзалы, масты, прамысловыя збудаванні), новыя будаўнічыя матэрыялы і канструкцыі (цэмент, металічная арматура, фабрычная дахоўка). Прыкладам архітэктуры мадэрна з’яўляюцца будынак Пазямельна-сялянскага банка ў

Віцебску, жылыя дамы ў Гродне, Гомелі, Магілёве. Мадэрн праіснаваў на тэрыторыі Беларусі да першай сусветнай вайны, аднак шырокага распаўсюджвання не набыў.

2. Вядомай постацю ў беларускім пейзажным жывапісе з’яўляецца фігура Апалінара Гараўскага. Мастак нарадзіўся ў Мінскай губерні, адукацыю атрымаў у Пецяўбургскай акадэміі мастацтваў, дзе яго здольнасці прыцягнулі ўвагу выкладчыкаў. Пасля заканчэння акадэміі быў узнагароджаны залатым медалём. Пейзажы А. Гараўскага вылучаюцца жыццёвай праўдай і высокім тэхнічным майстэрствам. Мастак быў вядомы не толькі ў Расіі, але і за мяжой, ён атрымаў званне акадэміка жывапісу. Асабісты сябра рускага мецэната П. Траццякова, А. Гараўскі дапамагаў у збіранні яго славунай калекцыі. Некаторыя работы беларускага мастака зараз знаходзяцца сярод экспанатаў Траццякоўскай галерэі. Майстрам бытавога жывапісу быў Нікадзім Сілівановіч. Атрымаўшы адукацыю ў Пецяўбургскай акадэміі мастацтваў, ён стварае шэраг кампазіцый у бытавым жанры. У рэалістычнай манеры мастак выканаў карціну “Пастух са Свянцяншчыны”. Творы Сілівановіча прынеслі яму высокі аўтарытэт сярод пецяўбургскіх мастакоў, аб чым сведчыць запрашэнне да ўдзелу ў афармленні Ісакіеўскага сабора ў Пецяўбургу. За мазаічнае пано “Тайная вячэра” Сілівановічу прысвоілі ганаровае званне акадэміка. Адным з вядомых прадстаўнікоў гістарычнага жанру ў беларускім жывапісе другой паловы XIX ст. быў Казімір Альхімовіч. Сусветную вядомасць набыла яго карціна “Пахаванне Гедыміна”. К. Альхімовіч стварыў цэлы шэраг гістарычных палотнаў, якія з поспехам выстаўляліся ў Мюнхене і Парыжы. У канцы XIX ст. пачынаецца творчая дзейнасць таленавітага беларускага мастака Вітольда Бялыніцкага-Бірулі. У сваёй творчасці ён развіваў традыцыі рускага лірычнага пейзажу. Эмацыянальныя і змястоўныя творы мастака вылучаюцца мяккім каларытам. У ранні перыяд былі напісаны пейзажы “З аколіц Пяцігорска”, якую набыў П. Траццякоў для сваёй калекцыі, “Вясна ідзе”, што прынесла аўтару першую прэмію Маскоўскага таварыства аматараў мастацтваў. Шчырыя сяброўскія адносіны звязвалі мастака з І. Рэпіным.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Якія мастацкія стылі атрымалі пераважнае распаўсюджванне ў беларускай архітэктуры ў другой палове XIX – пачатку XX ст.?
2. Якія сюжэты атрымалі адлюстраванне на карцінах беларускіх мастакоў, якія працавалі ў бытавым жанры?

Літаратура:

1. Архітэктура Беларусі : нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце : у 4 т. / рэдкал.: А.І. Лакотка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2005–2009. – Т. 3. Кн. 2 : Другая палова XIX – першая палова XX ст. / А.І. Лакотка [і інш.]. – 2007. – 549 с.
2. Архітэктура Беларусі : Энцыклапедычны даведнік / Беларуская Энцыклапедыя ; рэдкал.: А.А. Воінаў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн,

1993. – 620 с.

3. Гісторыя беларускага мастацтва : у 6 т. / редкал.: С.В. Марцэлеў [і інш.] ; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1987–1994. – Т. 3 : Канец XVIII – пачатак XX ст. / Л.М. Дробаў [і інш.]. – 1989. – 448 с.

Тэма 6. Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. XX ст.: архітэктура і выяўленчае мастацтва.

Ключавыя паняцці: індустрыяльнае будаўніцтва, прамысловая архітэктура, рабочыя пасёлкі, грамадскія будынкi, павільённая сістэма, канструктывізм, Белдзяржпраект, распрацоўка генеральных планаў гарадоў, неакласіцызм, агітацыйнае мастацтва, экспрэсіянізм, супрэматызм, УНОВИС.

План:

1. Горадабудаўніцтва і архітэктура.
2. Выяўленчае мастацтва.

Канспект лекцыі:

1. Першымі ўзорамі прамысловай архітэктуры 20-30-х гг. XX ст. былі карпусы папяровай фабрыкі “Папірус” і хрусталёвага завода ў Барысаве, металаапрацоўчага завода “Энергія” у Мінску і іншых прадпрыемстваў. У цэлым для прамысловай архітэктуры 1920-х гадоў характэрна выкарыстанне жалезабетонных і металічных канструкцый. Фасады будынкаў не ўпрыгожвалі дэкаратыўнай муроўкай, пілястрамі, складанымі карнізамі. Уладкаванне металічных пераплётаў у светлавых праёмах і ліхтарых дало магчымасць значна павялічыць асветленасць вытворчых памяшканняў. Архітэктурнае аблічча прамысловых будынкаў з кожным годам становілася ўсё больш выразным і лаканічным. З сярэдзіны 1920-х гадоў у рэспубліцы прыняты меры да рэгулявання забудовы гарадоў. У 1925 г. па даручэнні ўрада БССР вядомы савецкі горадабудаўнік У. Сямёнаў прапанаваў праект развіцця Мінска і Оршы. Сярод невялікіх па плошчы ансамбляў забудовы гарадоў (1,5–2 га) прадугледжваліся зялёныя ўчасткі, скверы ці бульвары. Для архітэктурна-мастацкага аблічча жылых дамоў таго часу характэрна лаканічнасць вырашэння аб’ёмна-прасторавай кампазіцыі. У пластыцы фасадаў пераважалі спрошчаныя формы з перавагай гарызантальных члянэнняў. У канцы 1920-х гадоў рабіліся спробы распрацаваць тып дома з агульнымі бытавымі элементамі. Такія будынкi атрымалі назву дамоў-камун.

Адной з першачарговых задач было пашырэнне школьнай сеткі, будаўніцтва школ. Узводзіліся ў асноўным невялікія па аб’ёму, разлічаныя на 240–280 вучняў двухпавярховыя будынкi, прамавугольныя ў плане, з размяшчэннем па абодва бакі калідора вучэбных памяшканняў. Развіццё навукі і вышэйшай адукацыі прадвызначыла будаўніцтва ў рэспубліцы шэрага ВНУ і комплексаў навуковых устаноў. У аснову кампазіцыі Універсітэцкага гарадка ў Мінску лягла распаўсюджаная ў тыя гады павільённая сістэма, пры якой асобныя карпусы прызначаліся для

падрыхтоўкі спецыялістаў па адпаведных прафесіях. У другой палове 1920-х гадоў рэканструяваліся і расшыраліся гарадскія бальніцы ў Гомелі, Віцебску, Оршы. У гады першай пяцігодкі ў буйных гарадах Беларусі разгарнулася будаўніцтва бальнічных комплексаў на 600–1000 ложкаў. Сярод іх найбольш значнай была 1-я клінічная бальніца ў Мінску (1928–1931, архітэктар Г. Лаўроў). У першыя гады савецкай улады значнае пашырэнне атрымала арганізацыя культурна-асветных устаноў, рабочых клубаў, дамоў культуры, хат-чытальняў, чырвоных куткоў, бібліятэк. З сярэдзіны 1920-х гадоў пачалося будаўніцтва клубаў пры буйных прамысловых прадпрыемствах, прафесійных саюзах, а ў малых гарадах і раённых цэнтрах яны прызначаліся для абслугоўвання ўсіх жыхароў. У большасці сваёй гэта былі невялікія па ўмяшчальнасці будынкі, дзе галоўнае месца адводзілася відовішчнай групе памяшканняў. Значнай падзеяй у жыцці рэспублікі было стварэнне ў 1934 г. Саюза архітэктараў БССР. На з'ездах саюза (1935, 1937, 1941) абмяркоўваліся пытанні накіраванасці архітэктурнай творчасці, рэканструкцыі і развіцця гарадоў. Галоўнымі задачамі архітэктуры Беларусі ў перадваенныя пяцігодкі (1933–1941) сталі рэканструкцыя і развіццё гарадоў. Эканамічна ўзмацненая дзяржава атрымала з пачатку 1930-х гадоў магчымасць прыступіць да пераўладкавання гарадоў, карэннага паляпшэння камунальнай гаспадаркі. У сувязі з вырашэннем гэтых задач пачалася распрацоўка генеральных планаў беларускіх гарадоў. Генеральны план г. Мінска распрацоўваўся ў Ленінградзе архітэктарам Ю. Кілеватавым пад кіраўніцтвам прафесара У. Вітмана.

У канцы 20 – пачатку 30-х гадоў ХХ ст. у краіне былі праведзены конкурсы і распачата будаўніцтва шэрага буйных адміністрацыйных будынкаў (Дом урада ў Мінску, Палац піянераў, галоўны корпус АН БССР, дамы Чырвонай Арміі ў гарадах Мінску, Бабруйску, Слуцку, Полацку).

2. У 1920–30-я гады паспяхова развіваўся жывапіс. Важную ролю ў кансалідацыі мастацкіх сіл рэспублікі адыгрывалі мастацкія выстаўкі. Першая з іх адбылася пасля вайны ў Мінску ў верасні 1921 г. Асобую старонку ў гісторыю станаўлення і развіцця жывапісу Савецкай Беларусі ўнесла дзейнасць Віцебскага мастацкага тэхнікума, які з'яўляўся галоўным цэнтрам падрыхтоўкі мастацкіх кадраў і галоўным асяродкам кансалідацыі мастацкіх сіл рэспублікі. Тут працавалі такія таленавітыя мастакі, як Ю. Пэн, М. Дабужынскі, М. Шагал, К. Малевіч і інш. Па сутнасці пачынаўся новы якасна адрозны ад дарэвалюцыйнага этап развіцця нацыянальнага беларускага мастацтва. Героем твораў стаў савецкі чалавек з яго справамі, марамі. Дамінуючае месца ў жывапісу 1920-х гадоў займалі ў асноўным дзве тэмы – рэвалюцыі і грамадзянскай вайны і будаўніцтва сацыялістычнага грамадства. Пачынальнікам беларускага гістарычнага жывапісу стаў В.В. Волкаў (1881–1964). Рэвалюцыйная тэматыка знайшла выяўленне ў яго карціне

“Барыкады” (1923). Наступнае шматфігурнае палатно “Партызаны” (1928), прысвечанае партызанскай барацьбе на Беларусі ў гады грамадзянскай вайны.

Новыя з’явы ў жыцці беларускай вёскі выразна адлюстраваны ў карціне “Старое і новае” (1927) Г.С. Віер (1890–1964). Добра вядомыя яго карціны “Суботнік” (1932), “Уборка бульбы” (1935) і інш. Надзвычай прадукцыйнай ва ўсіх жанрах выяўленчага мастацтва была творчасць М.М. Філіповіча (1896–1947). У 1920-я гады ён стварыў шэраг работ, прысвечаных гісторыі дарэвалюцыйнага мінулага беларускага народа – палотны “Бітва на Нямізе” (1922), “Ад веку мы спалі”, “З часоў прыгнёту”, “Барыкада” (1928–1929) і інш. Творы М.П. Станюты (1881–1974) 1920-х гадоў прысвечаны працоўнаму жыццю рабочага класа г. Мінска. Ён не здраджваў гэтай тэме ўсё сваё жыццё. “Шклозавод” (1924), “Бетоншчыкі” (1927), “Будаўніцтва Універсітэцкага гарадка” (1928), “Ліцейны цэх” (1931) – творы, народжаныя ў выніку непасрэднага назірання мастаком жыцця і працы мінчан.

Крыху слабей развіваўся жанр пейзажу. У ім вылучаліся работы У.М. Кудрэвіча (1884–1957). Вобраз роднай прыроды адлюстраваны ім у работах “Раніца вясны”, “Вечар”, “Акорд”. Цікавыя рэалістычныя пейзажы экспанаваны В. Волкаў у карцінах “Від Віцебска” (1920), “Дзвіна” (1925) і інш.

Такім чынам, 20-я гады ў гісторыі беларускага жывапісу былі часам збірання творчых сіл, першых спроб засваення новай тэматыкі, актыўнага ўкаранення мастацтва ў жыццё шырокіх пластоў народа. У 1930-я гады мастацтва Беларусі ўзбагачалася новымі тэмамі і вобразамі. Героіка грамадзянскай вайны, сацыялістычныя пераўтварэнні ў краіне, духоўнае ўзвышэнне новага чалавека, услаўленне стваральнай працы – вось кола тэм, якое вызначала далейшае развіццё мастацтва. У гэтыя гады закладваліся трывалыя асновы станковага жывапісу. У 1932 г. праходзіла 5-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. На ёй былі прадстаўлены карціны І.В. Ахрэмчыка, А.М. Шаўчэнкі, Ф.А. Фогта, М.І. Гусева, М.І. Манасзона, Х.М. Ліўшыца і інш. Буйной падзеяй у культурным жыцці стаў Першы з’езд мастакоў Беларусі, які адбыўся 6 снежня 1938 г. у Мінску. На з’ездзе абмяркоўваліся праблемы мастацкага жыцця рэспублікі, росту прафесійнага майстэрства. З’езд арганізацыйна аформіў стварэнне Саюза мастакоў БССР, прыняў статут саюза і наметыў шляхі развіцця гэтай творчай арганізацыі. Багатыя і цікавыя традыцыі мае беларуская графіка. Толькі пры савецкай уладзе графіка стала мастацтвам па-сапраўднаму масавым, перадавым, даступным самай шырокай аўдыторыі. У грамадзянскую вайну найбольшае распаўсюджванне атрымалі публіцыстычныя віды графікі: плакат і карыкатура. У многіх гарадах Беларусі (Мінск, Гомель, Віцебск і інш.) існавалі мясцовыя бюро РОСТА.

Як і ў іншых відах мастацтва, у беларускай графіцы 1920-х гадоў адбываўся працэс станаўлення нацыянальнай мастацкай школы. Вялікае месца заняла станковая графіка на 1-й (1925), 2-й (1927), 3-й (1929) і наступных усебеларускіх мастацкіх выстаўках. Важнейшай падзеяй у гісторыі беларускай графікі 1930-х гадоў з'явілася арганізацыя графічнага аддзялення ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме. У 1920–30-я гады шэраг манументальных помнікаў стварылі беларускія скульптары. Глыбокі след у беларускай скульптуры пакінулі А. Грубэ, А. Бразер, З. Азгур, А. Бембель, А. Глебаў, А. Арлоў.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Пералічыце найбольш вядомых мастакоў БССР ў 20-30-я гг. XX ст.
2. Які стыль аказаў значны ўплыў на архітэктурную БССР ў 1920-я гг.?
3. Назавіце асноўную тэматыку карцін 1920-1930-х гг.

Літаратура:

1. Лыч, Л. Гісторыя культуры Беларусі / Л. Лыч, У. Навіцкі. – 2-е выд. – Мінск : ВП «Экаперспектыва», 1997. – 467 с.
2. Ходзін, С.М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920-1930-я гг. : дапам. для студэнтаў Г.05.01.00 «Гісторыя», Г.01.01.01 «Гісторыя і тэорыя культуры» / С.М. Ходзін. – Мінск : БДУ, 2001. – 70 с.
3. Лазука, Б.А. Гісторыя беларускага мастацтва : у 2 т. / Б.А. Лазука. – Мінск : Беларусь, 2007. – Т. 2 : XVIII – пачатак XXI стагоддзя. – 350 с.
4. Гісторыя беларускага мастацтва : у 6 т. / редкал.: С.В. Марцэлеў [і інш.] ; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1987– 1994. – Т. 4 : 1917–1941 гг. / Л.М. Дробаў [і інш.]. – 1990. – 350 с.

Тэма 7. Культура Беларусі ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе.

Ключавыя паняцці: Прамысловае будаўніцтва, Белпрампраект, архітэктурнае, уплывы класіцызму і эклектыкі, тэорыя бесканфліктнасці ў літаратуры, Дзяржаўны народны хор БССР, школьная рэформа.

План:

1. Архітэктурнае і горадабудаўніцтва.
2. Літаратура.
3. Тэатр і музыка.
4. Адукацыя і навука.

Канспект лекцыі:

1. Манументалізмам адзначаецца і пасляваенная архітэктурна (кампазіцыі праспекта Скарыны, Прывакзальнай плошчы). Ствараюцца генпланы рэканструкцыі гарадоў. Значная ўвага надаецца аднаўленню прамысловых прадпрыемстваў і жылога фонду (пераважна малапавярховыя дамы).
2. Развіццё беларускай літаратуры ішло ў вельмі складаных умовах. Дыктат афіцыйнай ідэалогіі прывёў да таго, што многія літаратурныя творы вызначаліся бесканфліктнасцю і ідэалізацыяй савецкага ладу (раманы А. Стаховіча, М. Паслядовіча і інш.). Галоўная тэма – мінулая

вайна (І. Мележ, М. Лынькоў, І. Шамякін). Гэтаму ж былі прысвечаны і першыя пасляваенныя п'есы К. Крапівы, А. Маўзона, А. Кучара.

3. Тэатральнае мастацтва адчувала на сабе ідэалагічы ўціск партыйнага кіраўніцтва. Калі ў сезоне 1944/45 гг. у БССР працавала 12 тэатраў, то ў 1950 г. іх засталася толькі 8. У касмапалітызме былі абвінавачаны тэатральныя рэжысёры В. Галаўчынер, Я. Рамановіч. Пачаліся нападкі на п'есы А. Макаёнка, оперу Я. Цікоцкага "Алеся", кампазітараў С. Пракоф'ева, Дз. Шастаковіча, А. Хачатурана, П. Падкавырава. У той жа час на сцэне зьялі таленты Б. Платонава, Г. Глебава, Л. Ржэцкай, Л. Аляксандроўскай і інш.

4. У першыя пасляваенныя гады адбывалася аднаўленне сістэмы адукацыі. Да 1950 г. ўдалося аднавіць даваенную сетку агульнаадукацыйных школ, ішло павелічэнне колькасці сярэдніх школ. Да сярэдзіны 1950-х гг. быў завершаны пераход да ўсеагульнага сямігадовага навучання. У 1944 – 1945 гг. працавалі 22 ВНУ. Хутка адраджалася акадэмічная навука, флагманам якой стала аднавіўшая сваю работу ў 1944 г. АН БССР. К канцу 1950 г. ў рэспубліцы дзейнічала 77 навуковых устаноў.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Якія стылі ўплывалі на архітэктuru БССР у першае пасляваенная дзесяцігоддзе?
2. Назавіце вядомага драматурга вывучаемага перыяду.
3. Прывядзіце прыклады заснаваных у гэты перыяд новых інстытутаў.

Літаратура:

1. Воинов А.А. История архитектуры Белоруссии: В 2-х т. Т. 2: Советский период. 2-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1987.
2. Академия наук Белорусской ССР: Краткий очерк. - Мн.: Наука и техника, 1989.
3. Гісторыя беларускага мастацтва: У 6 т. Т. 1-6. - Мн.: Навука і тэхніка, 1987-1994.
4. Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: У 4-х т. Т. 1-3. - Мн.: Беларуская навука, 1999-2001.
5. Кісялёў Р.Я. Школа Савецкай Беларусь - Мн.: Народная асвета, 1968.

Тэма 8. Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: літаратура, музыка, тэатр і кіно.

Ключавыя паняцці: росквіт беларускага рамана ў 1960-я гг., драматургія, опера і аперэта, балетнае мастацтва, песенны жанр, эстраднае музыка, «Беларусьфільм», дакументальнае кіно.

План:

1. Літаратура.
2. Тэатр.
3. Музыка.
4. Кінамастацтва.

Канспект лекцыі:

1. У беларускім рэчышчы развіваецца літаратура. Узмацняецца яе сувязь з жыццём. Але захоўваецца ідэалагічнае кіраўніцтва, цензура, асабліва

пашыраныя ў другой палове 1960-х гг. У якасці вядучага жанру прозы ўсталёўваецца раман. Галоўнай застаецца тэма мінулай вайны, але зараз мастакі слова большую ўвагу надаюць раскрыццю ўнутранага свету чалавека ў такіх экстрэмальных умовах (раманы А. Адамовіча, В. Быкава, І. Навуменкі, І. Чыгрынава, дакументалістыка С. Алексіевіч і інш.). Гістарычная праблематыка таксама прыцягвае да сябе пільную ўвагу (раманы Л. Дайнекі, В. Іпатавай, У. Караткевіча, К. Тарасава, п'есы А. Макаёнка, А. Петрашкевіча). Шмат твораў прысвячалася праблемам сацыялістычнай рэчаіснасці (Я. Брыль, Г. Далідовіч, К. Крапіва, І. Мележ, І. Шамякін). Паэзія адзначана творамі Р. Барадуліна, П. Броўкі, Н. Гілевіча, П. Глебкі, П. Панчанкі і інш.

2. З 1960-х гг. беларускія тэатры захапляюцца маральна-этычнай праблематыкай. Ставяцца п'есы беларускіх драматургаў (А. Дударова, А. Макаёнка, М. Матукоўскага), рускіх і сусветных класікаў, савецкіх аўтараў. Сусветнае прызнанне атрымлівае балетная трупa Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета пад кіраўніцтвам В. Елізар'ева, свайго роду заснавальнікa беларускай школы балета ("Стварэнне свету" А. Пятрова і інш.). К сярэдзіне 1980-х гг. у БССР працавалі 2 музычныя, 6 лялечных, 9 драматычных тэатраў, але толькі тры з іх былі беларускамоўныя.

3. У музычным мастацтве развіваюцца жанры сімфоніі і інструментальнай музыкі (кампазітары У. Алоўнікаў, М. Аладаў, А. Багатыроў, І. Лучанок, У. Мулявін, П. Падкавыраў, Я. Цікоцкі). Наладжваецца цеснае супрацоўніцтва з тэатрамі (оперы М. Аладава, Дз. Лукаса, Р. Пукста, Дз. Смольскага, Ю. Семянякі). Кампазітары звяртаюцца да ваенна-патрыятычнай тэматыкі, увасаблення вобразаў рэальных гістарычных асоб. Большасць кампазітараў працуе ў розных жанрах. У 70 – 80-я гг. з'яўляюцца новыя тыпы музычных і танцавальных калектываў (вакальна-інструментальныя ансамблі "Песняры", "Верасы", "Сябры", фальклорна-харэаграфічны ансамбль "Харошкі"). Дзяржава садзейнічае масаваму развіццю самадзейнай мастацкай творчасці: многія аматарскія калектывы сталі вядомы далёка за межамі рэспублікі. У 1983 – 1985 гг. у БССР было створана 652 калектывы мастацкай самадзейнасці, якія аб'ядноўвалі 18 тысяч удзельнікаў.

4. Беларускія літаратары цесна супрацоўнічалі з кінастудыяй "Беларусьфільм", якая аднавіла сваю работу ў 1944 г. Кожны год на ёй выпускалася каля 70 фільмаў розных накірункаў. Сярод найбольш вядомых — мастацкія стужкі "Міколка-паравоз", "Белыя росы", "Крушэнне імперыі", "Альпійская балада".

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Пералічыце беларускіх літаратараў, якія працавалі ў 50–80-я гг. ХХ ст. ў жанры рамана.

2. Прыгадайце новае пакаленне драматургаў, якія пачалі працаваць у акрэслены вышэй перыяд.

3. Пералічыце вядомых беларускіх эстрадных спевакоў 50–80-х гг. XX ст.

Літаратура:

1. Гісторыя беларускага мастацтва: у 6 т. / редкал.: С.В. Марцэлеў [і інш.] ; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1987–1994. – Т.6 : Пачатак 1960-х – сярэдзіна 1980-х гг. / В.І. Жук [і інш.]. – 1994. – 373 с.

2. Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / редкал.: У.В. Гніламёдаў [і інш.] ; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Аддзяленне гуманітарных навук і мастацтваў, Інстытут літаратуры імя Я. Купалы. – Мінск : Беларуская навука. – 1999–2003. – Т. 4, кн. 1 : 1966 – 1986 гг. / С.А. Андраюк [і інш.]. – 2002. – 926 с.

3.Музычны тэатр Беларусі : 1960–1990 : Балет ; Музыка ў пастаноўках драматычных тэатраў / Акадэмія навук Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ; редкал.: Т.А. Дубкова [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1997. – 367 с.

4. Музычны тэатр Беларусі : 1960–1990 гг. : Опернае мастацтва ; Музыкальная камедыя і аперэта / Акадэмія навук Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ; редкал.: Г.Р. Куляшова [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1996. – 470 с.

Тэма 9. Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: адукацыя і навука.

Ключавыя паняцці: адукацыя, навука, школьныя рэформы, фундаментальная навука, новыя ВНУ, Мінскі дзяржаўны радыётэхнічны інстытут, Гомельскі дзяржаўны універсітэт, Гродненскі дзяржаўны універсітэт, Гомельскі палітэхнічны інстытут.

План:

1. Школьная адукацыя.
2. Новыя ВНУ.
3. Фундаментальная навука.

Канспект лекцыі:

1. За першыя пяць пасляваенных гадоў у БССР была ў асноўным адноўлена даваенная сетка агульнаадукацыйнай школы. А ўжо к 1956 г. колькасць школ амаль падвоілася. Палепшылася іх матэрыяльная база, узрос адукацыйны ўзровень настаўнікаў, практычна быў завершаны пераход да ўсеагульнага сямігадовага навучання, пашырылася сярэдняя адукацыя.

Далейшае развіццё агульнаадукацыйнай школы разглядалася як неабходная перадумова паслядоўнага ўздыму ўсёй навукі і культуры. Павышэнне якасці адукацыі звязвалася з правядзеннем рэформы, якая павінна была забяспечыць ажыццяўленне політэхнічнага навучання і працоўнага выхавання. Ужо з 1959/60 навучальнага года сямігадовыя школы былі пераўтвораны ў васьмігодкі, а сярэднія дзесяцігадовыя - у

агульнаадукацыйныя адзінацігадовыя. Васьмігадовае навучанне станавілася ўсеагульным. Аднак рэформа праводзілася непаслядоўна: у большасці школ узровень вытворчага навучання заставаўся нізкім, адсутнічалі адпаведныя навучальныя праграмы і кваліфікаваныя выкладчыцкія кадры. Паколькі прадугледжаныя рэформай планы ў цэлым не былі рэалізаваны, то з 1964 г. адзінацігадовыя школы пачалі зноў пераўтвараць у дзесяцігадовыя, а праз два гады прафесійная падрыхтоўка ў школах перастала быць абавязковай. Новы этап перабудовы школьнай адукацыі разгарнуўся ў 1970-х гг. Спачатку на трохгадовы тэрмін навучання перайшла пачатковая школа. Затым была ўведзена ўсеагульная сярэдняя адукацыя, што можна разглядаць як значны крок у развіцці адукацыі ў цэлым. Між тым перамены ў грамадска-палітычным і сацыяльным жыцці другой паловы 1980-х гг. ("перабудова") закранулі і сістэму адукацыі. Адметнай рысай канца 1980-х гг. стала з'яўленне навучальных устаноў новага тыпу - гімназій і ліцэяў. Ужо ў 1990/91 навучальным годзе акрамя 5429 дзяржаўных агульнаадукацыйных школ (з іх 2647 сярэдніх) у рэспубліцы працавалі першыя 12 гімназій і 5 ліцэяў.

2. Развівалася і сетка ВНУ: за 1950-1990 гг. іх колькасць павялічылася з 29 да 33, а колькасць студэнтаў з 31,6 тыс. да 184,6 тыс. чалавек. Агульнапрызнаным цэнтрам універсітэцкай адукацыі ў рэспубліцы з'яўляўся Беларускі дзяржаўны універсітэт, на факультэтах якога ў 80-х гг. вучылася каля 15 тыс. студэнтаў. Буйным цэнтрам падрыхтоўкі інжынерных кадраў стаў Беларускі політэхнічны інстытут (зараз Беларускі нацыянальны тэхнічны універсітэт), у якім набывалі адукацыю звыш 27 тыс. студэнтаў. Агульны лік выпускнікоў рэспубліканскіх ВНУ ў 1990 г. ў параўнанні з 1950 г. вырас больш чым у 3 разы.

3. Значныя крокі ў сваім развіцці зрабіла беларуская навука. Вядучая роля тут належала Акадэміі навук БССР. Шэраг інстытутаў акадэміі распрацоўвалі самыя новыя перспектыўныя накірункі навукі ў асобных галінах фізікі, хіміі, матэматыкі. Акадэмічныя навукова-даследчыя падраздзяленні былі створаны ў абласных гарадах Беларусі, пабудаваны спецыяльныя навуковыя гарадкі для інстытутаў ядзернай энергетыкі, анкалогіі і медыцынскай радыялогіі, інстытута земляробства. Адначасова ўмацоўвалася галіновая навука і навуковая база ВНУ, вучоныя якіх актыўна распрацоўвалі важныя тэарэтычныя і прыкладныя праблемы. З мэтай інтэграцыі навукі з вытворчасцю ў рэспубліцы былі створаны навукова-вытворчыя аб'яднанні. Сярод іх першым у СССР з 1974 г. стала аб'яднанне "МАЗ-БПІ".

Увага да навукі прыносіла свае вынікі. Дасягненні беларускіх навукоўцаў на шэрагу напрамкаў атрымалі прызнанне не толькі ў СССР, але і за мяжою. Працы ў галіне матэматыкі, оптыкі, спектраскапіі, паўправаднікоў і г. д. былі адзначаны высокімі дзяржаўнымі ўзнагародамі. На працягу 50 першай паловы 1980-х гг. прадстаўнікі беларускай навукі атрымалі 35

прэміі СССР і 57 Дзяржаўных прэміі БССР. Шэраг беларускіх навукоўцаў былі ўшанаваны званнем Героя Сацыялістычнай Працы.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Якія новыя ВНУ былі заснаваны ў БССР у другой палове 50–80-х гг. ХХ ст.?

2. Якія змены ў школьнай адукацыя неслі рэформы ў вывучаемы перыяд?

Літаратура:

1. Академия наук Белорусской ССР : Краткий очерк / В.П. Платонов [и др.] ; под общ. ред. В.П. Платонова. – Минск : Наука и техника, 1989. – 158 с.

2. Кісялёў, Р.Я. Школа Савецкай Беларусі / Р.Я. Кісялеў. – Мінск : Народная асвета, 1968. – 188 с.

3. Красовский, Н.И. Высшая школа Советской Белоруссии : История, события, факты / Н.И. Красовский. – Минск : Вышэйшая школа, 1972. – 328 с.

Тэма 10. Беларуская культура на сучасным этапе: нацыянальна-культурнае адраджэнне і архітэктура.

Ключавыя паняцці: нацыянальна-культурнае адраджэнне, культура, архітэктура.

План:

1. Нацыянальна-культурнае адраджэнне.

2. Новыя рысы ў горадабудаўніцтве, архітэктуры, выяўленчым мастацтве.

Канспект лекцыі:

1. Дэмакратызацыя грамадска-палітычнага жыцця, абвясчэнне дзяржаўнай незалежнасці рэспублікі, а таксама эканамічны крызіс вызначылі кірунак развіцця культуры Беларусі. У змяніўшыхся ўмовах выразна праявіліся яе новыя рысы: паступовае пераадоленне ідэалагічнага і дзяржаўнага кантролю ў культуры, здзяйсненне пэўных крокаў на шляху да нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі, вяртанне айчыннай гістарычнай спадчыны і інш.

Сярэднія школы рэспублікі перайшлі на новыя праграмы навучання, на падручнікі, складзеныя беларускімі аўтарамі. Адчыніліся ліцэі, гімназіі, каледжы (у 1991/92 навучальным годзе ўжо працавала 33 гімназіі, 12 ліцэяў, 2 каледжы).

Падмуркам навукі па-ранейшаму застаецца АН Беларусі, дзе дзейнічае больш за 20 навукова-даследчых інстытутаў. Інстытут фізікі акадэміі распрацаваў тэхналогію вырошчвання штучных алмазаў. У філалогіі адбыліся значныя змены, упершыню свет убачыў трохтомны слоўнік беларускай мовы.

У 1990 г. у свеце шырока адзначалася 500-годдзе з дня нараджэння беларускага асветніка і першадрукара Ф.Скарыны. Гэтаму юбілею была прысвечана святочная цырымонія ў Парыжы ў штаб-кватэры ЮНЕСКА. Вяртанню гістарычнай памяці народа садзейнічае выданне часопісаў "Спадчына", "Беларускі гістарычны часопіс", "Беларуская мінуўшчына" і інш.

У 1993 г. у рэспубліцы налічвалася 23 тэатры. У ліпені 1989 г. упершыню пад адкрытым небам у двары Траецкага прадмесця ў Мінску была пастаўлена опера У. Солтана "Дзікае паляванне караля Стаха". Падзеяй у тэатральным жыцці рэспублікі стаў спектакль "Тутэйшыя" Я. Купалы (1990), прасякнуты ідэяй адраджэння нацыянальнай свядомасці беларускага народа. У 1994 г. пастаўлена п'еса В. Дуніна-Марцінкевіча "Ідылія". У фарміраванні творчага аблічча тэатра вялікі ўклад зрабілі актёры Г. Глебаў, Л. Рахленка, З. Стома, С. Станюта і інш.

Традыцыйным стала правядзенне музычных фестываляў "Мінская вясна", "Славянскі базар", "Віцебская восень", "Беларуская сакавіца" і інш.

2. У 1996 г. у Мінску адкрыты помнік «сынам Айчыны, якія загінулі за яго межамі», вядомы як «востраў слёз» («востраў мужнасці і смутку»). Гэты помнік прысвечаны воінам, якія загінулі ў Афганістане. Помнікі і мемарыяльныя дошкі ў памяць воінаў-афганцаў ўстаноўлены ў Оршы, Рэчыцы, Баранавічах. У беларускай манументальнай скульптуры назіраецца таксама зварот да гістарычнай тэматыцы. Так, былі ўсталяваныя помнікі Кірылу Тураўскаму ў Тураве, Францыску Скарыну ў Лідзе і Мінску, Рагнедзе і Ізяславу ў Заслаўі, Еўфрасінні Полацкай у Мінску і капліца ў імя Еўфрасінні Полацкай у Рэчыцы. Адной з важных задач палітыкі дзяржавы з'яўляецца захаванне помнікаў айчыннай гісторыі і культуры. У апошнія гады ў рэспубліцы праводзіцца мэтанакіраваная праца не толькі па вяртанні гісторыка-культурнай спадчыны, але і па рэстаўрацыі помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Маштабныя рэстаўрацыйныя працы ў канцы 1980-х - 1990-я гг. праводзіліся ў Мірскім замку. Пастановай Савета Міністраў Нясвіжу быў прысвоены статус Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. Надзвычайную каштоўнасць для Беларусі мае Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік. Праводзілася рэстаўрацыя помнікаў архітэктуры на Навагрудчыне, Лідскага замка, Барысаглебскай (Каложскай) царквы і Старога Замка ў Гродне, Благавешчанскай царквы ў Віцебску, гістарычнай забудовы старажытнабеларускіх гарадоў. У Мінску на плошчы Свабоды быў адноўлены будынак ратушы. У 2006 г. адбылося ўрачыстае адкрыццё Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, якая ўяўляе сабой найбуйнейшы культурны і інфармацыйны цэнтр. Яна - частка інтэлектуальнага багацця нашай планеты і своеасаблівы сімвал сучаснай Беларусі.

У сучасным выяўленчым мастацтве Беларусі выразна пашырыліся нефармальныя тэндэнцыі. Адкрыліся недзяржаўныя галерэі "Арттворчасць", "Вітанова", "Жыльбея", "Верхні горад" і інш. З'явіліся неафіцыйныя творчыя аб'яднанні. Традыцыйна высокім прафесіяналізмам вызначаецца беларуская школа графікі. Яе найбольш таленавітыя прадстаўнікі - В. Шаранговіч, М. Купава, А. Кашкурэвіч і інш.

Пытанні па матэрыялу лекцыі:

1. Назавіце вядомыя музеі Беларусі.
2. Якіх Вы ведаеце сучасных мастакоў?

Літаратура:

1. Беларусы : Сучасныя этнакультурныя працэсы / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы ; рэдкал.: Г.І. Каспяровіч [і інш]. – Мінск : Беларуская навука, 2009. – 607 с.
2. Лазука, Б.А. Гісторыя беларускага мастацтва : у 2 т. / Б.А. Лазука. – Мінск : Беларусь, 2007. – Т. 2 : XVIII – пачатак XXI стагоддзя. – 350 с.
3. Сучасны беларускі жывапіс XXI стагоддзя : Альбом / аўт. тэксту К.С. Аксёнава. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2010. – 432 с.
4. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М.В. Біч [і інш]. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя. – 1993-2003.

3 ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ**3.1 Планы практычных заняткаў па дысцыпліне****Тэма 1. Культура беларускіх зямель у эпоху першабытнага мастацтва.**

1. Матэрыяльная культура.
2. Дахрысціянскія вераванні.

Літаратура

- Качаноўскі У.У. Гісторыя культуры Беларусі: Вучэбны дапаможнік для студэнтаў ВНУ. - Мн.: НКФ «Экаперспектыва», 1994.
- Лыч Л., Навіцкі У. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд., дап. - Мн.: ВП «Экаперспектыва», 1997.
- Парашкоў С.А. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд. - Мн.: Беларуская навука, 2004.
- Гісторыя беларускага мастацтва: У 6 т. Т. 1-6. - Мн.: Навука і тэхніка, 1987-1994.

Тэма 2. Культура Беларусі ў XIV — першай палове XVII стст.: архітэктура і горадабудаўніцтва, мастацтва, літаратура і адукацыя.

1. Архітэктура.
2. Выяўленчае мастацтва.
3. Літаратура.
4. Тэатр і музыка.
5. Адукацыя.

Літаратура

Архітэктура Беларусі: нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце: у 4 т. / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы; [наук. рэд. А. І. Лакотка]. – Мінск: Беларуская навука, 2005. – 500 с.

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII–XVIII ст.: [альбом]/ аўт.-склад. Н. Ф. Высоцкая. – Мінск: Беларусь, 1984. – 236 с.

Барока ў беларускай культуры і мастацтве/ Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі; навук. рэд. В.Ф. Шматаў. – 2-е выд. – Мінск: Беларуская навука, 2001. – 304 с.

Борсук, Л. І. Музычная эстэтыка Беларусі XI–XVII стагоддзяў/ Л.І. Борсук - Брэст : Альтернатива, 2012. - 197 с.

Жывапіс барока на Беларусі: [альбом]/ аўт.-склад. Н.Ф. Высоцкая. – Мінск: БелЭн, 2003. – 304 с.

Тэма 3. Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.: літаратура, музычна-тэатральнае мастацтва, асвета і адукацыя.

1. Літаратура.
2. Музычнае і тэатральнае мастацтва.
3. Адукацыя і асвета.
4. Навука.

Літаратура

Беларусы : у 13 т. / рэдкал.: Р.Б. Смольскі (гал рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1995–2012. – Т. 13 : Тэатральнае мастацтва / В.М. Ярмалінская [і інш.]. – 2012. – 758 с.

Беларусы : у 13 т. / рэдкал.: Т.Б. Варфаламеева (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1995–2012. – Т. 11 : Музыка / М.Ф. Піліпенка [і інш.]. – 2008. – 700 с.

Гісторыя беларускага тэатра: у 3 т. / редкал.: У.І. Няфёд [і інш.]; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1983–1987. – Т. 1 : Беларускі тэатр ад вытокаў да кастрычніка 1917 г. / Г.І. Барышаў [і інш.]. – 1983. – 496 с.

Очерки истории науки и культуры Беларуси IX – начала XX вв. / Академия наук БССР. Институт истории ; редкол.: А.А. Гусак (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Наука и техника, 1996. – 527 с.

Тэма 4. Развіццё культуры Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX стст.: літаратура, музыка і тэатр, навука і адукацыя.

1. Літаратура.
2. Тэатральнае і музычнае мастацтва.
3. Адукацыя.
4. Навука.

Літаратура

Беларусы : у 13 т. / рэдкал.: Т.Б. Варфаламеева (гал рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1995–2012. – Т. 11 : Музыка / М.Ф. Піліпенка [і інш.]. – 2008. – 700 с.

Беларусы : у 13 т. / рэдкал.: Р.Б. Смольскі (гал рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1995–2012. – Т. 13 : Тэатральнае мастацтва /

В.М. Ярмалінская [і інш.]. – 2012. – 758 с.

Гісторыя беларускага тэатра : у 3-х т. / редкал.: У.І. Няфёд [і інш.] ; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1983–1987. – Т. 1 : Беларускі тэатр ад вытокаў да Кастрычніка 1917 г. / Г.І. Барышаў [і інш.]. – 1983. – 496 с.

Очерки истории науки и культуры Беларуси IX – начала XX в. / Академия наук БССР. Институт истории; редкол.: А.А. Гусак (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Наука и техника, 1996. – 527 с.

Тэма 5. Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. XX ст.: літаратура, музыка, тэатр, адукацыя і навука, культура Заходняй Беларусі.

1. Літаратура.
2. Тэатр, музыка, кіно.
3. Адукацыя і навука.
4. Культура Заходняй Беларусі.

Літаратура

Лыч, Л. Гісторыя культуры Беларусі / Л. Лыч, У. Навіцкі. – 2-е выд. – Мінск : ВП «Экаперспектыва», 1997. – 467 с.

Ходзін, С.М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920-1930-я гг. : дапам. для студэнтаў Г.05.01.00 «Гісторыя», Г.01.01.01 «Гісторыя і тэорыя культуры» / С.М. Ходзін. – Мінск : БДУ, 2001. – 70 с.

Лазука, Б.А. Гісторыя беларускага мастацтва : у 2 т. / Б.А. Лазука. – Мінск : Беларусь, 2007. – Т. 2 : XVIII – пачатак XXI стагоддзя. – 350 с.

Гісторыя кінамастацтва Беларусі : у 4 т. / Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Беларуская навука, 2001– 2004. – Т. 1 : 1924–1959 гг. / А.В. Красінскі [і інш.]. – 2001. – 277 с.

Тэма 6. Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: архітэктура і выяўленчае мастацтва.

1. Горадабудаўніцтва і архітэктура.
2. Жывапіс. Мазаіка. Графіка.
3. Скульптура.

Літаратура

Воинов А.А. История архитектуры Белоруссии: В 2-х т. Т. 2: Советский период. 2-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1987.

Баразна, М.Р. Беларуская кніжная графіка 1960–1990-х гадоў / М.Р. Баразна. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2001. – 207 с.

Беларускі савецкі жывапіс : Альбом / аўт. уступ. тэксту і склад. А.В. Аладава. – Мінск : Беларусь, 1978. – 227 с.

Гісторыя беларускага мастацтва: у 6 т. / редкал.: С.В. Марцэлеў [і інш.] ; Акадэмія навук Беларускай ССР, Інстытут мастацтвазнаўства,

этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1987–1994. – Т.6 : Пачатак 1960-х – сярэдзіна 1980-х гг. / В.І. Жук [і інш.]. – 1994. – 373 с.

Дробов, Л.Н. Живопись Советской Белоруссии (1917–1975 гг.) / Л.Н. Дробов. – Минск : Вышэйшая школа, 1979. – 302 с.

Мисюк, А.Е. Белорусская советская портретная живопись, 1917–1967 гг. / А.Е. Мисюк. – Минск : Наука и техника, 1986. – 104 с.

Петерсон, Э.А. Портретная скульптура Советской Белоруссии / Э.А. Петерсон. – Минск : Вышэйшая школа, 1982. – 109 с.

Шматаў, В.Ф. Сучасная беларуская графіка, 1945–1977 гг. / В.Ф. Шматаў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1979. – 126 с.

Тэма 7. Беларуская культура на сучасным этапе: літаратура, тэатр, музыка, кінамастацтва.

1. Літаратура.
2. Тэатральнае і музычнае жыццё.
3. Тэатральныя, музычныя і кінафестывалі.
4. Навука. Перспектывы развіцця.

Літаратура

Беларусы : Сучасныя этнакультурныя працэсы / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы ; рэдкал.: Г.І. Каспяровіч [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2009. – 607 с.

Лазука, Б.А. Гісторыя беларускага мастацтва : у 2 т. / Б.А. Лазука. – Мінск : Беларусь, 2007. – Т. 2 : XVIII – пачатак XXI стагоддзя. – 350 с.

Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: у 4 т. / рэдкал.: У.В. Гніламёдаў [і інш.] ; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, АДДЗЯЛЕННЕ ГУМАНІТАРНЫХ НАВУК І МАСТАЦТВАЎ, Інстытут літаратуры імя Я. Купалы. – Мінск : Беларуская навука. – 1999 – 2003. – Т. 4, кн. 2 : 1986–2000 гг. / С.А. Андраюк [і інш.]. – 2003. – 974 с.

Сучасны беларускі жывапіс XXI стагоддзя : Альбом / аўт. тэксту К.С. Аксёнава. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2010. – 432 с.

Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М.В. Біч [і інш.]. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя. – 1993-2003.

4 РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ

Пытанні да заліку па дысцыпліне

1. Мэта, задачы, змест курса «Гісторыя культуры Беларусі».
2. Культура беларускіх земляў у эпоху першабытнага мастацтва.
3. Культура беларускіх земляў у IX – XIII стст.
4. Рэлігійна-асветніцкая дзейнасць Кірылы Тураўскага, Ефрасінні Полацкай, Клімента Смаляціча.
5. Культура Беларусі ў XIV – першай палове XVII ст.

6. Мастацкія стылі ў архітэктуры Беларусі: раманскі стыль, беларуская готыка абарончых і культавых збудаванняў.
7. Іканапіс Беларусі.
8. Францыск Скарына і яго дзейнасць.
9. Класіцызм у архітэктуры Беларусі.
- 10.Развіццё сістэмы адукацыі на Беларусі (XIX – пачатак XX ст.).
- 11.Развіццё літаратуры на Беларусі (XIX – пачатак XX ст.).
- 12.Музычнае мастацтва Беларусі (XIX – пачатак XX ст.).
- 13.Прафесійны тэатр на Беларусі (XIX – пачатак XX ст.).
- 14.Горадабудаўніцтва на Беларусі ў XIX – пачатку XX ст.
- 15.Эклектыка і мадэрн у архітэктуры Беларусі.
- 16.Станковы жывапіс Беларусі (XIX – пачатак XX ст.).
- 17.Дзейнасць Інстытута беларускай культуры. Навука і адукацыя ў БССР (1920-ыя – 1930-ыя гг.).
- 18.Беларуская літаратура і драматургія ў 1920-ыя – пачатку 1940-х гг.
- 19.Жывапіс і графіка ў БССР (1920-ыя - пачатак 1940-х гг.).
- 20.Тэатральнае і музычнае жыццё ў БССР (1920-ыя - пачатак 1940-х гг.).
- 21.Развіццё архітэктуры ў БССР (1920-ыя - пачатак 1940-х гг.).
Канструктывізм і функцыяналізм.
- 22.Адукацыя ў БССР (другая палова XX ст. – 1991 г.) і на сучасным этапе.
23. Архітэктура БССР: другая палова 1940-х гг. – 1991 г.
- 24.Музычнае і тэатральнае мастацтва БССР: другая палова 1940-х – 1991 г.
25. Літаратурнае жыццё ў БССР: другая палова 1940-х – 1991 г.
26. Развіццё кінематаграфіі ў БССР: другая палова 1940-х – 1991 г.
- 27.Жывапіс і графіка ў БССР: другая палова 1940-х – 1991 г.
28. Скульптура ў БССР: другая палова 1940-х – 1991 г.
29. Музеі Беларусі ў XX – пачатку XXI ст.
30. Архітэктура сучаснай Беларусі.
- 31.Сучасная беларуская літаратура (канец XX – пачатак XXI ст.).
- 32.Выяўленчае мастацтва Беларусі на сучасным этапе.
- 33.Музычна-тэатральнае жыццё Беларусі на сучасным этапе.
- 34.Тэатральныя, музычныя і кінафестывалі на Беларусі. Святочная культура сучаснай Беларусі.

5 ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

Установа адукацыі

“Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны”

ЗАПВАРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце
У.А. І.І.У. імя Ф.Скарыны”

І.В.Семчанка

2013 г.

Рэгістрацыйны № УД-2 09/13-44 баз.

ГІСТОРЫЯ КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ

вучэбная праграма спецыялізаванага модулю

ўстановы вышэйшай адукацыі цыкла сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
для ўсіх спецыяльнасцей

Гомель 2013

Вучэбная праграма складзена на аснове тыпавай вучэбнай праграмы “Гісторыя культуры Беларусі” для вышэйшых навучальных устаноў, зацверджанай Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь 20 красавіка 2009 г. Рэгістрацыйны № ТД-Д.081/тып.

Разгледжана і рэкамендавана да зацвярджэння на паседжанні кафедры гісторыі Беларусі

., пратакол №

Загадчык кафедры

дацэнт _____ А.Р. Яшчанка

Адобрана і рэкамендавана да зацвярджэння метадычным саветам гістарычнага факультэта

., пратакол №

Старшыня

дацэнт _____ С.Б. Жыхараў

РЕПОЗИТОРИЙ

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Неабходнасць вывучэння курса «Гісторыя культуры Беларусі» абумоўлена павышэннем ролі сферы культуры ў сучасным свеце, значнасцю ведаў аб нацыянальных традыцыях для падрыхтоўкі высокакваліфікаванага спецыяліста.

Курс закліканы замацаваць у студэнтаў сістэматычныя веды ў галіне гісторыі айчыннай культуры як на ўзроўні фактаў, так і на ўзроўні іх тэарэтычнага і канцэптualaльнага асэнсавання; сфарміраваць уяўленне аб месцы і ролі культуры Беларусі ў гісторыі беларускага народа, у гісторыі еўрапейскай і сусветнай культуры; выходзіць пачуццё патрыятызму і гонару за беларускі народ, яго дасягненні ў гістарычным мінулым і на сучасным этапе. Усё гэта з'яўляецца мэтай курса.

Да ліку задач належаць:

азнаямленне студэнтаў з галоўнымі накірункамі вывучэння гісторыі айчыннай культуры ў беларускай і замежнай навуцы;

вывучэнне найважнейшых з'яў, працэсаў, твораў, тэндэнцый і заканамернасцей яе развіцця; вызначэнне адметных рысаў культуры беларускага народа нарoзных этапах яго гістарычнага развіцця;

разгляд гісторыі культуры Беларусі ў кантэксце гісторыі і культуры славянскіх народаў, еўрапейскай і сусветнай культуры.

Па выніках вывучэння курса студэнт павінен ведаць:

асноўныя дасягненні ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі;

культурна-гістарычную спадчыну беларускага грамадства;

асноўныя этапы гісторыка-культурнай эвалюцыі беларускіх зямель;

Студэнт павінен умець:

характарызаваць ролю і месца беларускіх зямель у сусветным культурным супольніцтве;

растлумачыць уплывы розных цывілізацыйных фактараў на развіццё і станаўленне культуры Беларусі; а

ацэньваць асноўныя дасягненні матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі ў кантэксце гістарычнага развіцця;

аналізаваць культурна-гістарычныя з'явы ва ўмовах інтэграцыі і глабалізацыі.

Выкладанне дысцыпліны засноўваецца на ведах студэнтаў па курсам «Гісторыя Беларусі (у кантэксце еўрапейскай цывілізацыі)». Дысцыпліна «Гісторыя культуры Беларусі» вывучаецца студэнтамі 2 курса ўсіх негістарычных спецыяльнасцей у аб'ёме 72 гадзіны; колькасць аудыторных гадзін – 34, з іх: лекцыі – 20, практычныя заняткі – 14; кантраліруемая Форма кантролю – залік (3-4 семестр).

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Раздзел 1 Уводзіны

Тэма 1 Уводзіны

Гісторыя культуры Беларусі як навука і навучальная дысцыпліна. Айчынная культура — частка еўрапейскай і сусветнай культуры. Адметныя рысы гістарычнага развіцця культуры Беларусі, яе перыядызацыя. Крыніцы па гісторыі культуры Беларусі. Іх публікацыі (навуковыя і вучэбныя). Асноўныя накірункі вывучэння гісторыі культуры Беларусі. Сучасны стан навуковых даследаванняў. Значэнне вывучэння гісторыі беларускай культуры ў выхаванні выхаванні патрыёта і грамадзяніна, носбіта нацыянальных культурных каштоўнасцей.

Раздзел 2 Культура беларускіх зямель у эпоху першабытнага мастацтва

Тэма 2 Культура беларускіх зямель у эпоху першабытнага мастацтва

Матэрыяльная культура. Кераміка. Прылады працы. Рэчы хатняга ўжытку. Упрыгожанні. Асавец. Светапогляд першабытнага чалавека. Дахрысціянскія вераванні. Пакланенне аб'ектам жывой і нежывой прыроды. Анімізм. Татэмізм. Фетышызм. Магія. Язычніцкі пантэон. Дэманалогія.

Раздзел 3 Культура беларускіх зямель у IX — XIII стст.

Тэма 3. Культура беларускіх зямель у IX — XIII стст.: архітэктура, мастацтва, літаратура

Агульныя ўмовы развіцця. Распаўсюджванне хрысціянства. Яго ўплыў на культуру і светаўспрыманне чалавека.

Горадабудаўніцтва і дойлідства. Ваеннае і грамадзянскае дойлідства. Планіроўка і забудова гарадоў. Гарадскія ўмацаванні. Замкі-данжоны. Камянецкая вежа. Культывая архітэктура. Полацкая і гродзенская школы дойлідства. Іх адметныя рысы. Сафійскі сабор у Полацку. Спаская царква. Храмы Бельчыцкага Барысаглебскага манастыра. Дойлід Іаан. Гродзенскія цэрквы. Барысаглебская (Каложская) царква. Віцебская Дабравешчанская царква. Мураваныя храмы іншых гарадоў Беларусі. Драўлянае дойлідства. Жывапіс. Мастацтва фрэскі. Манументальны роспіс Спаскай царквы. Візантыйска-кіеўскія ўплывы. Фрэскі полацкіх, віцебскага, навагрудскага, гродзенскага храмаў.

Іканапіс. Дэкаратыўна-прыкладное і ювелірнае мастацтва. Дробная пластыка. Упрыгожанні. Прадметы культуры. Майстар-ювелір Лазар Богша. Крыж Ефрасінні Полацкай і яго мастацкія вартасці.

Помнікі эпиграфікі і пісьменства. Пячатка Ізяслава. Графіці. Барысавы камяні. Знаходкі берасцяных грамат. Бібліятэкі і скрыпторыі. Ефрасіння Полацкая. Тураўскае евангелле. Аршанскае евангелле. Літаратура. Перакладная літаратура. Кананічныя творы, патрыстыка, агіяграфія, пацерыкі і інш. Арыгінальная літаратура. Жыцці Ефрасінні Полацкай і Аўрамія Смаленскага. Аратарская проза. Асоба і творчасць Кірылы Тураўскага. Клімент Смаляціч. «Наказаніе» полацкага епіскапа Сімяона. Свецкая літаратура. «Слова пра паход Ігаравы» і беларускія землі. Праблема летапісання ў Полацку і іншых гарадах Беларусі. Іпацьеўскі летапіс.

Раздзел 4 Культура Беларусі ў XIV — першай палове XVII стст.

Тэма 4 Культура Беларусі ў XIV — першай палове XVII стст.: архітэктура і горадабудаўніцтва, мастацтва, літаратура, адукацыя

Новы гістарычны кантэкст. Беларусь у Вялікім княстве Літоўскім. Этнічныя працэсы на беларускіх землях. Роля і месца культуры ў фарміраванні беларускай народнасці. Рэнесанс і яго ўплыў на айчынную культуру. Культура народных нізоў. Станаўленне самабытнага беларускага фальклору. Сямейна-бытавыя святы. Цыклы абрадавай паэзіі. Казкі і іх тэматыка. Гістарычныя песні і паданні.

Архітэктура і горадабудаўніцтва. Новы этап развіцця беларускага горада. Заходнееўрапейскія ўплывы. Кампазіцыйны цэнтр горада. Замак і «места». Ваеннае дойлідства. Замкі-кастэлі. Ліда, Крэва, Меднікі. Замкі ў Віцебску, Гродне, Навагрудку. Прыватнаўласніцкія замкі. Замак у Міры — унікальны помнік айчыннага дойлідства. Нясвіж. Замкі ў Геранёнах, Ляхавічах. Фарміраванне палацава-замкавых комплексаў. Архітэктурныя стылі. Беларуская готыка. Рэнесанс. Храмы абарончага тыпу. Касцёлы ў Ішкалдзі, Камаях. Цэрквы-крэпасці ў Сынковічах, Мураванцы, Супраслі. Іх знешні дэкор і інтэр'ер. Пратэстанцкія зборы. Дом-крэпасць у Гайцюнішках. З'яўленне, станаўленне і адметныя рысы стылю барока. Ранняе барока. Я. М. Бернардоні. Касцёл езуітаў у Нясвіжы.

Выяўленчае мастацтва. Манументальныя фрэскавыя роспісы. Візантыйска-рускія традыцыі. Рэалістычныя рысы. Люблін. «Еўхарыстыя», «Тайная вячэра», «Грамніцы». Сандамір, Кракаў. Візантыйска-сербскія ўплывы. Супрасль. Роспісы Куцеінскага Баогаяўленскага манастыра, магілёўскіх храмаў. Станаўленне беларускай школы іканапісу. «Маці Божая Адзігітрыя» са Слуцкага раёна, «Маці Божая Адзігітрыя Смаленская». Пётр Еўсыевіч з Галынца. «Нараджэнне Маці Божай» (1649). Зараджэнне свецкага партрэта. Парсуна. Сармацкі партрэт. Гравюра. Т.

Макоўскі. Скульптура і пластыка. Раманскі і гатычны стылі. «Распяцце». «Св. Гжэгаж». Рэнэсанс і барока. Мемарыяльная пластыка. Надмагіллі з віленскай катэдры. Нясвіжскія надмагіллі Радзівілаў. Медальернае мастацтва. Майстар-разбяр Ананія.

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Крыжы-энкаліёны. Абразкі. Ювелірныя вырабы. Мастацкае шкло. Кавальскае майстэрства. Кафля. Рукапісная кніга. Кнігазборы. Кніга на пергаміне. Лаўрышаўскае евангелле. Абклад, мініяцюры. Уплыў гатычнага мастацтва. Мсціжскае і Полацкія евангеллі. Кніга на паперы. Жыровіцкае, Шарашоўскае евангеллі. Рэалістычныя рысы ў мастацкім афармленні.

Бібліятэкі Супрасльскага манастыра і Полацкага Сафійскага сабора. Прыватныя зборы. Кнігадрукаванне. Асоба і жыццёвы шлях Францыска Скарыны. Пражскія і віленскія выданні. Гравюры выданняў Скарыны. Месца Францыска Скарыны ў гісторыі беларускай і еўрапейскай культуры. Пратэстанцкія кнігадрукары. Брэсцкая друкарня М. Радзівіла Чорнага. Сымон Будны. «Катэхізіс» і іншыя выданні. В. Цяпінскі. Прыватныя і брацкія друкарні.

Літаратура. Беларуская-літоўскае летапісанне. «Летапісец вялікіх князёў літоўскіх». Беларуская-літоўскі звод 1446 г. «Хроніка Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага». «Хроніка Быхаўца» — вяршыня беларуска-літоўскага летапісання. Змена жанраў і форм гістарычнай літаратуры. Баркулабаўскі летапіс. Дзённік Ф. Еўлашэўскага. Перакладная літаратура. Рыцарскі раман і воінская аповесць. «Троя». «Александрыя». «Аповесць пра Трышчана і Іжоту». Уздым арыгінальнай свецкай літаратуры ў канцы XVI — пачатку XVII ст. «Допісы» Ф. Кміты-Чарнабыльскага. Сатырычныя творы. «Прамова Мялешкі», «Ліст да Абуховіча». Паэзія. Зараджэнне паэзіі на старабеларускай мове. Францыск Скарына. «Епікграмы». А. Рымша. Л. Мамоніч. Паэт-патрыёт Я. К. Пашкевіч. Паэты-лаціністы. Мікола Гусоўскі. «Песня пра зубра». Ян Вісліцкі. «Пруская вайна». Перакладная і арыгінальная царкоўная літаратура. Агіяграфія. Апакрыфічныя творы. Гуманістычныя тэндэнцыі ў творчасці Грыгорыя Цамблака. Рэфармацыя і контррэфармацыя. Пратэстанцкія мысліцелі. С. Будны, В. Цяпінскі. Рэлігійная палеміка канца XVI — 1-й паловы XVII ст. Праваслаўныя публіцысты. М. Смятрыцкі. «Фрынас». Лаўрэнцій і Стэфан Зізаніі. Л. Карповіч. Каталіцкія і уніяцкія палемісты. П. Скарга і І. Пацей.

Тэатр і музыка. Традыцыі народнага мастацтва. Скамарохі, мядзведнікі. Узнікненне ляльнага тэатра «Батлейка». Тэатры пры брацкіх школах і езуіцкіх калегіумах. Асаблівасці іх рэпертуару. Музычныя інструменты. Калектывы выканаўцаў. Творы. «Полацкі сшытак».

Адукацыя. Сістэма адукацыі езуітаў. Калегіумы. Віленская акадэмія. Праваслаўныя брацкія школы. Базыльянскія навучальныя установы.

Раздел 5 Айчынная культура ў другой палове XVII - XVIII стст.

Тэма 5 Айчынная культура ў другой палове XVII - XVIII стст.:
архітэктура і мастацтва, літаратура, тэатр і музыка, адукацыя

Пагаршэнне ўмоў развіцця Беларусь Наступствы войн. Паланізацыя. Статус старабеларускай мовы. Народная культура. Вусная народная творчасць. Сацыяльныя матывы. Сатырычнасць. Гістарычны эпас. Казацкія песні. Народная культура — галоўны асяродак захавання беларускай нацыянальнай культуры. Горадабудаўніцтва і дойлідства. Росквіт архітэктуры барока. Сталае барока. Магілёўская школа дойлідства. Касцёл і кляштар бернардынак у Мінску. Позняе (віленскае) барока і яго адметнасць. Я. К. Глаўбіц, М. Д. Пёпельман, Дж. Сака. Полацкі Сафійскі сабор. Фарны касцёл у Гродне. Віцебская ратуша. Нясвіжскія помнікі. Ракако. Беразвецкі сабор. Пачатак распаўсюджвання класіцызму. Помнікі, пераходныя ад барока да класіцызму. Палацы ў Свяцку, Шчорсах, Ружанах. Змены ў планіроўцы гарадоў. А. Тызенгаўз. Прадмесце Гарадніца, Паставы. М. Агінскі. Слонім. Драўляная архітэктура. Ільінская царква ў Віцебску. Званіца ў Чэрску. Рысы народнага дойлідства.

Жывапіс і графіка. Узмацненне заходніх уплываў і рэалістычных тэндэнцый. Фрэскавы жывапіс. Распісы праваслаўных і уніяцкіх цэркваў у Магілёве, Мсціславе, Віцебску. Фрэскі касцёлаў св. Станіслава ў Магілёве, Божага Цела ў Нясвіжы. Уздым беларускай школы іканапісу. Абразы «Маці Божая Адзігітрыя Баркулабаўская», «Сашэсце ў пекла», «Грамніцы». Магілёўскі майстар А. Пігарэвіч. К. Д. Гескі. «Тайная вячэра». Свецкі партрэт. Яго разнавіднасці: парадны, рыцарскі, пахавальны. Уплывы класіцызму. Кніжная гравюра. Аляксандр і Лявонцій Тарасевічы. Магілёўская гравёрная школа. Максім і Васіль Вашчанкі. Фёдар Ангілейка. Герш Ляйбовіч. «Выявы княжацкай Радзівілаўскай сям'і».

Скульптура і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Разьба па дрэве. Майстар Пётр з Нягневічаў. Іканастансы, царскія брамы, алтары. Іканастанс Мікалаеўскай царквы ў Магілёве. Інтэр'еры касцёлаў у Пінску, Гродне, Слоніме. Мастацкае шкло. Вырабы Налібоцкай і Урэцкай мануфактур. Слуцкія паясы. Дзейнасць беларускіх майстроў у Маскве. Перасяленне беларускіх рамеснікаў у Расію. Беларуская разьба. Арцель Кліма Міхайлава. Іканастанс Смаленскага сабора Новадзвявочага манастыра ў Маскве. Палац у Каломенскім. Творы беларускіх майстроў у Аружэйнай, Залатой, Сярэбранай палатах Крамля. Цаніннае майстэрства. Арцель Ігната Максімава.

Літаратура. Паэзія Сімяона Полацкага. «Псалтырь рифмотворная», «Вертоград многоцветный», «Рифмологион». Барочныя рысы. Уклад Сімяона Полацкага ў культуру Беларусі і Расіі. Ян (Андрэй) Белабоцкі. Філасофска-тэалагічныя роздумы. Заняпад старабеларускай літаратуры. Працяг гумарыстычнай традыцыі. «Прамовы русіна». К. Марашэўскі.

«Камедыя». М. Цяцерскі. Інтэрмедыі. «Селянін у касцёле», «Чорт Асмалейка» і інш. Грамадска-палітычная думка. Погляды на ўладу і грамадства С. Полацкага. І. Капіевіч. Г. Каніскі і абарона праваслаўя ў Рэчы Паспалітай. Перамога контррээфармацыі. К. Лышчынскі. Трактат «Аб неіснаванні Бога».

Распаўсюджанне ідэй Асветніцтва. Навука. М. Пачобут-Адлянцікі. Філасофія. К. Нарбут.

Тэатр і музыка. Школьны тэатр. Пастаноўкі на рэлігійную і гістарычную тэматыку. Батлейка. «Цар Максімільян». Народныя сцэнкі. Прыгонны тэатр. Нясвіжскі і слуцкі тэатры Радзівілаў. Тэатры ў Гродне, Слоніме, Шклове. Харавыя шматгалосыя спевы. Канты. Псалмы. Украінскі музычны дзеяч М. Далецкі. Беларускае музыкі Мезенец і Е. Славінецкі.

Адукацыя. Адукацыя ў брацкіх школах. Полацкая і магілёўская брацкія школы. Склад выкладчыкаў і вучняў. Аслабленне пазіцый брацтваў. Заняпад брацкіх школ. Пашырэнне сеткі езуіцкіх калегіумаў. Піярскія школы. С. Канарскі. Утварэнне Эдукацыйнай камісіі. План і вынікі яе дзейнасці.

Раздзел 6 Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.

Тэма 6 Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.:
архітэктура, мастацтва

Агульныя умовы развіцця. Уваходжанне Беларусі ў склад Расійскай імперыі. Палітыка царызму ў дачыненні да беларускіх зямель. Утварэнне беларускай нацыі. Змены ў культуры як фактар і паказчык фарміравання нацыі.

Архітэктура. Панаванне класіцызму. Новыя планы гарадоў. Палацава-паркавыя комплексы. Дзейнасць Румянцавых. Гомель. Палацы Агінскіх у Залессі, Тызенгаўза ў Паставах. Сядзібны дом у Відзах-Лаўчынскіх. Уплывы рамантызму. Пейзажныя і пейзажна-рамантычныя паркі. Мураванае культавае дойлідства. Магілёўскі Іосіфаўскі і гомельскі Петрапаўлаўскі саборы. Касцёл Св. Тэрэзы ў Шчучыне. Адміністрацыйна-грамадскія будынкі. Палацы губернатараў. Губернскія праўленні. Грамадзянская архітэктура. Будынак Дваранскага сходу ў Слуцку. Аб'екты гандлёва-гаспадарчага прызначэння. Карпусы навучальных устаноў. Ваеннае будаўніцтва. Абарончыя збудаванні ў Барысаве. Бабруйская і Брэсцкая крэпасці. Драўлянае дойлідства. Палеская школа.

Выяўленчае мастацтва. Жывапіс. Перавага свецкіх твораў. Найбуйнейшыя мастацкія школы. Факультэт жывапісу, скульптуры і графікі Віленскага універсітэта. Імператарская Акадэмія мастацтваў у Санкт-Пецярбургу. Накірункі. Класіцызм. Акадэмізм. Рамантызм. Роля Полацкай езуіцкай акадэміі. Жанры. Партрэтны, бытавы, гістарычны, пейзажны. І. Хруцкі. Нацюрморты, партрэты. Графіка. Літаграфіі і

малюнкi К. Бахматовiча. А. Бартэльс. Сатыра, карыкатуры. М. Кулеша. «Царква Барыса i Глеба на Каложы ў Гродне». Скульптура. Барэльефы i медальёны. Манументальна-дэкаратыўная скульптура. Унутраны i знешнi дэкор палацаў i сядзiб. Культавыя будынкi.

Тэма 7 Культура Беларусi ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.:
літаратура, музычна-тэатральнае мастацтва, асвета i адукацыя

Літаратура. Зараджэнне новай беларускай літаратуры. Ян Чачот. А. Рыпiнскi. У. Сыракомля. А. Мiцкевiч i беларуская літаратура. Ян Баршчэўскi. «Шляхцiц Завальня». Паэт-самародак П. Багрым. Ананiмныя паэмы «Энеiда навыварат» i «Тарас на Парнасе». Праблема iх аўтарства. Творы В. Дунiна-Марцiнкевiча. Iх месца i роля ў станаўленнi новай беларускай літаратуры.

Музычнае i тэатральнае мастацтва. Народная музыка i народны тэатр. Творчасць М. К. Агiнскага. Выцясненне польскага прафесiйнага тэатра рускiм. Мiнскi тэатр. Дзейнасць В. Драздоўскага. Трупа В. Дунiна-Марцiнкевiча, рэпертуар i актёры. С. Манюшка. «Сялянка» i пачатак беларускай оперы.

Адукацыя i асвета. Вышэйшая адукацыя. Полацкая езуiцкая акадэмія. Вiленскi унiверсiтэт. Горы-Горацкi земляробчы iнстытут. Сярэднiя i пачатковыя навучальныя ўстановы. Рэформа сiстэмы асветы напачатку XIX ст. Вiленская вучэбная акруга. А. Чартарыйскi. Узмацненне паланiзацыi навучальных устаноў. Змены ў палiтыцы царызму пасля паўстання 1830 — 1831 гг. Скасаванне Вiленскага унiверсiтэта. Спробы русiфікацыi сiстэмы асветы. Навука. Вiленскi унiверсiтэт — буйны навуковы цэнтр Беларусi i Лiтвы. Прыродазнаўчая плынь. А. i Я. Снядэцкiя, Г. Баянус. Гуманiтарныя навукi. I. Анацэвiч, М. Баброўскi, I. Данiловiч, I. Лялевель. Гомельскi гурток. I. Грыгаровiч. «Беларускi архiў старажытных грамат». Пачатак этнаграфiчнага вивучэння Беларусi. З. Даленга-Хадакоўскi. Даследаванне Беларусi расiйскiмi вучонымi. Экспедыцыi акадэмікаў I. Ляпёхіна i В. Севергiна. Навуковая дзейнасць выхадцаў з Беларусi па-за яе межамi. I. Дамейка.

Раздзел 7 Развiццё культуры Беларусi ў другой палове XIX – пачатку XX стст.

Тэма 8 Развiццё культуры Беларусi ў другой палове XIX – пачатку XX стст.: архiтэктурнае мастацтва

Горадабудаўнiцтва i архiтэктурнае мастацтва. Рост гарадоў i новыя рысы ў iх планiроўцы. Прывiлеяваны цэнтр i рабочыя ўскраiны. Архiтэктурная эклектыка. «Гiстарычныя» стылі: рэтраспектыўна-гатычны,

рэтраспектыўна-рускі, неарускі, неараманскі, неаготыка, неарэнесанс, неабарока, неакласіцызм і інш. Сядзібныя будынкi. Адыход ад гістарызма. Стыль мадэрн. Новыя формы, прыёмы, дэкор, матэрыялы. Даходныя дамы, банкаўскія будынкi. Сядзібны дом у Галавічполлі. Драўлянае дойдліства.

Выяўленчае мастацтва. Этапы. Віленская рысавальная школа. Гістарычная тэматыка. К. Альхімовіч. Бытавы жанр. І. Трутнеў. Н. Сілівановіч. «Пастух са Свянцяншчыны». Мазаікі Ісакіеўскага сабора ў Санкт-Пецярбургу. Пейзажы А. Гараўскага. «Вечар у Мінскай губерні». Партрэт. Б. Русецкі. А. Ромер. «Партрэт паўстанца 1863 г.» Графіка. Архітэктурныя пейзажы Н. Орды. Змены ў тэматыцы і жанрах у канцы XIX ст. Панаванне пейзажу. Уплывы новых накірункаў заходнееўрапейскага мастацтва. Ф. Рушчыц. «Зямля», «Ля касцёла», «Пустка (Восеньскі вецер)». Сацыяльная праблематыка. Г. Вейсенгоф. В. Бялыніцкі-Біруля. Праца расійскіх мастакоў на Беларусь І. Рэпін. «Беларусь». І. Шышкін. Бытавы і партрэтны жанры. Віцебская мастацкая школа. Ю. Пэн. Карыкатуры К. Кастравіцкага. Скульптура. Я. Драздовіч, К. Кастравіцкі.

Тэма 9 Развіццё культуры Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX стст.: літаратура, музыка і тэатр, навука і адукацыя

Літаратура. Агітацыйныя творы. «Гутарка старога дзеда», «Гутарка двух суседаў». Публіцыстыка К. Каліноўскага. Творчасць А. Абуховіча і Ф. Тапчэўскага. Літаратурная і грамадская дзейнасць Ф. Багушэвіча. Паэзія. «Дудка беларуская», «Смык беларускі». Проза і публіцыстыка. Я. Лучына. «Вязанка». А. Гурыновіч. Тэматыка сацыяльнага вызвалення. Ліберальная і кансерватыўная плыні. А. Ельскі. А. Пшчолка. «Нашаніўскі» перыяд. Газета «Наша ніва» — галоўны асяродак беларускага руху. Супрацоўнікі і аўтары. Роля «Нашай нівы» ў станаўленні новай беларускай літаратуры і дзітаратурнай мовы. Беларускія выдавецкія суполкі ў Вільні і Санкт-Пецярбургу. Б. Эпімах-Шыпіла. В. Іваноўскі. І. і А. Луцкевічы.

Тэатральнае і музычнае мастацтва. Станаўленне прафесійнага тэатра. Гастролі рускіх, украінскіх і польскіх тэатраў на Беларусь Таварыства аматараў мастацтваў у Мінску. Мінскі гарадскі тэатр. Аматырскія калектывы. Беларускі нацыянальны тэатр. «Беларускія вечарынкi». І. Буйніцкі. «Першая беларуская трупа». Рэпертуар. Гастролі. «Беларускі музычна-драматычны гурток» у Вільні. Народны тэатральныя прадстаўленні. «Першае таварыства беларускай драмы і камедыі» ў Мінску. Музыка. М. Ельскі і Н. Орда. Народная песня. Апрацоўкі У. Тэраўскага, Л. Рагоўскага, А. Грыневіча. Хор У. Тэраўскага. І. Шадурскі. Беларуская музычная камедыя «Тарас на Парнасе». Гастролі расійскіх кампазітараў і выканаўцаў на Беларусь.

Адукацыя. Палітыка царызму ў галіне адукацыі пасля паўстання 1863 г. Скасаванне Горы-Горыцкага земляробчага інстытута і іншых

навучальных устаноў. Асаблівасці правядзення школьнай рэформы на Беларусь Пачатковая школа. Праблемы развіцця. Царкоўна-прыходскія школы. Народныя вучылішчы. Гарадскія вучылішчы. Іх колькасныя суадносіны. Узровень пісьменнасці насельніцтва Беларусі. Прафесійная адукацыя. Настаўніцкія семінары і інстытуты. Духоўныя семінары. Сярэдняя школа. Класічныя і рэальныя гімназіі (вучылішчы). Рост колькасці навучальных устаноў напачатку ХХ ст.

Праблема вышэйшай школы на Беларусь. Навука. Гуманітарныя дысцыпліны. Ідэйныя плыні. «Заходнерусізм». К. Гаворскі, М. Каяловіч. Пачатак нацыянальнай гістарыяграфіі. Працы М. Доўнар-Запольскага. В. Ластоўскі. «Кароткая гісторыя Беларусі». Вучоныя-этнографы. А. Кіркор, П. Шэйн, Е. Раманаў. Мовазнаўства. «Словарь белорусского наречия» І. Насовіча. Я. Карскі. «Беларусы» — фундаментальная праца па беларусазнаўстве. Навуковыя таварыствы. Прыродазнаўчыя і сельскагаспадарчая навукі. Беняконская сельскагаспадарчая і Мінская балотная станцыі. Медыцына. Таварыства мінскіх урачоў. Дзейнасць В. Наркевіча-Ёдкі. Навуковыя даследаванні беларусаў па-за межамі радзімы. І. Чэрскі.

Раздел 8 Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. ХХ ст.

Тэма 10 Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. ХХ ст.: архітэктура і выяўленчае мастацтва

Умовы развіцця. Палітыка Савецкай дзяржавы ў галіне культуры. Рэпрэсіі супраць нацыянальнай інтэлігенцыі Асаблівасці развіцця нацыянальнай культуры ў Заходняй Беларусі. Горадабудаўніцтва і архітэктура. Індустрыяльнае будаўніцтва. Прамысловая архітэктура. Аднаўленне жыллёвага будаўніцтва. Рабочыя пасёлкі. Грамадскія будынкi. Павільённая сістэма. Універсітэцкі гарадок БДУ. Уплывы канструктывізму. Г. Гольц, М. Паруснікаў. Будынак Дзяржбанка ў Мінску. Э. Лосер. Кінатэатр «Чырвоная зорка» ў Магілёве. Белдзяржпраект. Распрацоўка генеральных планаў гарадоў. Г. Лаўроў. Галоўны корпус бібліятэкі імя У. Леніна. Неакласіцызм. Праекты І. Лангбарда. А. Воінаў, У. Варахсін. Будынак ЦК КПБ.

Выяўленчае мастацтва. Агітацыйнае мастацтва. М. Шагал. Экспрэсіянізм. К. Малевіч, Л. Лісіцкі, В. Ермалаева. Супрэматызм. УНОВИС. Віцебск — буйны цэнтр мастацкага жыцця. Віцебскі мастацка-практычны інстытут. Жывапіс. Тэматычная карціна. Пейзажы. В. Бялыніцкі-Біруля. Фальклорная і гістарычная тэматыка. Індустрыяльная праблематыка. Партрэтны жанр. І. Ахрэмчык. В. Волкаў. Ю. Пэн. Новыя рысы творчасці. Графіка. М. Дабужынскі, С. Юдовін. Скульптура. Звужэнне тэматыкі. Жывапіс. Рэвалюцыйная праблематыка. Партрэтны жанр. М. Тарасікаў. Партрэт акадэміка М. Нікольскага. Манументальны

жывапіс. Роспісы Дома ўрада БССР. Скульптура. А. Бембель. Гарэльефы. Г. Манізер. Помнік У. Леніну. Партрэтныя працы А. Бразера і З. Азгура.

Тэма 11 Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. XX ст.: літаратура, музыка, тэатр, адукацыя і навука, культура Заходняй Беларусі

Літаратура. Літаратурныя аб'яднанні. «Маладняк». «Узвышша». «Полымя». БелАПП. Склад сяброў. Ідэйная накіраванасць. Паэзія. Я. Купала. Я. Колас. «Новая зямля», «Сымон-музыка». Вершы і паэмы У. Дубоўкі. А. Дудар. «Пасеклі край наш папалам». Першыя рэпрэсіі. Станаўленне прозы. Аўтары. Формы. Праблематыка. Я. Колас. Пачатак трылогіі «На ростанях». К. Чорны. Апавяданні. «Маладнякоўская аповесць». Сатыра. А. Мрый. «Запіскі Самсона Самасуя». Драматургія. Я. Купала. «Тутэйшыя». Перабудова літаратурна-мастацкіх арганізацый. Стварэнне Саюза пісьменнікаў (1934). Сацыялістычны рэалізм. Я. Купала. «Над ракою Арэсай». Новае жыццё і новы чалавек у празаічных творах. Аповесці і апавяданні Я. Коласа, М. Лынькова, П. Галавача, С. Баранавых. К. Чорны. «Бацькаўшчына», «Трэцяе пакаленне».

Драматургія. К. Крапіва. «Хто смяецца апошнім». Э. Самуйлёнак. Тэатр, музыка і кінамастацтва. Першы і Другі Беларускія дзяржаўныя тэатры. Рэпертуар. Пастаноўка «Тутэйшых». Беларускі Дзяржаўны вандроўны тэатр Ул. Галубка. Першыя беларускія савецкія оперы. М. Чуркін, М. Аладаў. Нараджэнне беларускага кіно. Кінастудыя «Савецкая Беларусь» у Ленінградзе. Кінахроніка. Ю. Тарыч. «Лясная быль» (1926). Рэарганізацыя тэатральнага жыцця. Трэці Беларускі дзяржаўны тэатр. Рэжысёр У. Галубок. Акцёры Г. Глебаў, І. Ждановіч.

Кампазітары. Оперы Я. Цікоцкага, А. Багатырова, А. Туранкова. Стварэнне новых музычных калектываў і устаноў. Белдзяржфілармонія. Тэатр оперы і балета. Беларуская кансерваторыя. Кінарэжысёры.

Адукацыя і навука. Ліквідацыя непісьменнасці. Школы, лікпункты. Уніфікацыя пачатковай і сярэдняй школы. Увядзенне ўсеагульнага абавязковага навучання (1926). Сярэдняя спецыяльная адукацыя. Вышэйшыя навучальныя установы. Стварэнне Белдзяржуніверсітэта. Праблемы і вынікі станаўлення новай сістэмы адукацыі. Навука. Навукова-тэрміналагічная камісія. Інстытут беларускай культуры. Беларуская Акадэмія навук. Галоўныя накірункі развіцця навукі. Гісторыя. У. Ігнатоўскі, М. Доўнар-Запольскі. Археаграфічная праца. Літаратуразнаўства. І. Замоцін, М. Гарэцкі, М. Пятуховіч. Фалькларыстыка. А. Сержпутоўскі. Мастацтвазнаўства. М. Шчакаціхін. «Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва». Прыродазнаўчыя і дакладныя навукі. Краязнаўчая праца.

Культура Заходняй Беларусі. Беларускі нацыянальны рух у Заходняй Беларусі. Палітыка Польскай дзяржавы ў дачыненні да беларусаў. Адукацыя, прапаганда нацыянальных ідэй і вывучэнне культурнай

спадчыны беларускага народа. Рух за беларускую школу. Таварыства беларускай школы. Беларускія гімназіі і школы. Грамадская і навуковая дзейнасць Б. Тарашкевіча. М. Гарэцкі. «Гісторыя беларускае літаратуры». І. І. А. Луцкевічы. Заснаванне і дзейнасць беларускага музея ў Вільні. Далучэнне да СССР і БССР. Змены ў культурным жыцці. Р. Шырма. Беларускі ансамбль песні і танца. Літаратурны працэс. Ідэйныя плыні. Жанры і формы. Публіцыстыка мяжы 1910—1920-х гг. А. Луцкевіч, А. Смоліч, У. Самойла, А. Цвікевіч. І. Абдзіраловіч. «Адвечным шляхам». Рамантычны накірунак. У. Жылка, Л. Родзевіч. Рэлігійны рамантызм К. Сваяка. Лірыка Н. Арсенневай. Зборнік «Пад сінім небам». Драматургія. П'есы Ф. Аляхновіча. Проза. Х. Ільяшэвіч. Рэвалюцыйны накірунак. П. Пестрак, В. Таўлай. Пачатак літаратурнай дзейнасці М. Танка. «На этапах». Выяўленчае мастацтва. Асоба і дзейнасць Я. Драздовіча. Студыя-майстэрня пры Віленскай беларускай гімназіі. Жывапіс. Гістарычная тэматыка. Сімвалічна-алегарычныя працы. Фантастычна-касмічныя цыклы. Графіка. Скульптура. П. Сергіевіч. «Беларусы», «Шляхам жыцця». М. Сеўрук. «Жніво».

Раздзел 9 Культура Беларусі ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе

Тэма 12 Культура Беларусі ў першае пасляваеннае дзесяцігоддзе

Наступствы вайны. Палітычны рэжым. Ваенная тэматыка ў літаратуры і мастацтве.

Архітэктура і выяўленчае мастацтва. Аднаўленне гарадоў і вёсак. Новыя генеральныя планы гарадоў. Генеральны план забудовы г. Мінска (1946). Пераход да радыяльна-кальцавой планіровачнай сістэмы. Прамысловае будаўніцтва. Белпрампраект. Архітэктура. Уплывы класіцызму і эклектыкі.

Жывапіс. Ваенная тэматыка. А. Шыбнёў, Я. Зайцаў. Адлюстраванне культу асобы І. Сталіна ў працах мастакоў. Скульптура. З. Азгур. Партрэты. Манумент Перамогі ў Мінску.

Літаратура. Тэорыя бесканфліктнасці. Новае пакаленне творцаў. І. Шамякін. Раманы. Вясковая тэматыка. Я. Брыль. «У Забалоцці днее». Першыя спробы крытыкі. «На Быстранцы». Рэвалюцыйная тэматыка. М. Лынькоў, П. Пестрак. Я. Колас. Завяршэнне трылогіі «На ростанях». Паэзія. Грамадзянскі пафас. Публіцыстычнасць. А. Куляшоў, П. Панчанка. Драматургія. Тэма вайны. А. Маўзон. К. Губарэвіч. Камедыйны жанр. К. Крапіва. А. Макаёнак. «Выбачайце, калі ласка!»

Тэатр і музыка. Барацьба з касмапалітызмам. Тэатральны рэпертуар. Спектаклі. «Пяюць жаваранкі». Пастаноўкі Рускага драматычнага тэатра. Акцёры. Музыка. Дз. Лукас. Опера «Кастусь Каліноўскі». Р. Пукст.

«Машэка». М. Аладаў, П. Падкавыраў, У. Алоўнікаў. Стварэнне Дзяржаўнага народнага хора БССР. Дзейнасць Г. Цітовіча.

Адукацыя і навука. Аднаўленне дзейнасці навучальных навуковых устаноў. Школьная рэформа. Сямігадовыя і сярэднія школы. Скарачэнне колькасці беларускамоўных школ. Праблемы вышэйшай школы. Адкрыццё новых інстытутаў. Беларускі тэатральны інстытут, Мінскі дзяржаўны інстытут замежных моў, Беларускі інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту ў Гомелі і інш. Новыя накірункі развіцця айчыннай навукі. Беларуская школа генетыкі. Прэзідэнт АН БССР А. Жэбрак.

Раздзел 10 Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.

Тэма 13 Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: архітэктура і выяўленчае мастацтва

Развянчанне культу асобы І. Сталіна. «Адліга». Лібералізацыя грамадскага і культурнага жыцця. «Шасцідзсятнікі». Узмацненне кантролю над сферай культуры з сярэдзіны 60-х гг. Русіфікацыя. Горадабудаўніцтва і архітэктура. Пераход да індустрыяльных метадаў будаўніцтва. Уплыў на архітэктурнае аблічча населеных пунктаў. Тыпавыя жылыя і грамадскія будынкi. Змены ў архітэктуры з 70-х гг. Жылы раён і мікрараён — галоўныя структурныя элементы буйнога горада. Будаўніцтва новых гарадоў. Салігорск, Наваполацк, Жодзіна і інш.

Выяўленчае мастацтва. Асноўныя праблемы і накірункі развіцця. Вялікая Айчынная вайна ў творчасці М. Савіцкага. Цыкл «Лічбы на сэрцы». Л. Шчамялёў. Ваенная і сучасная тэматыка. Тэма радзімы. М. Данцыг. «Мой Мінск». У. Стальмашонак. Партрэты Р. Шырмы і Я. Коласа. Пстарычнае мінулае. А. Марачкін. Манументальны жывапіс. І. Кішчанка. Мазаікі. Графіка. В. Шаранговіч, У. Басальга. Скульптура. А. Анікейчык, Л. Гумілеўскі, А. Бембель. Мемарыяльныя комплексы «Хатынь», «Брэсцкая крэпасць-герой».

Тэма 14 Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: літаратура, музыка, тэатр і кіно, адукацыя і навука

Літаратура. Вяртанне рэпрэсiраваных літаратараў. У. Дубоўка, Я. Пушча, А. Звонак, Я. Скрыган. С. Грахоўскі. «Дзень нараджэння». Проза. Ваенная тэматыка. Асоба В. Быкава. Аповесці «Жураўліны крык», «Трэцяя ракета», «Сотнікаў» і інш. Росквіт беларускага рамана ў 60-я гг. Эпічная трылогія І. Мележа «Людзі на балоце». Гісторыя ў рамантычным бачанні У. Караткевіча. І. Шамякін. Жыццё беларускага горада. Паэзія. Старэйшае

пакаленне. М. Танк, П. Панчанка, П. Броўка, А. Куляшоў. Грамадзянская пазіцыя. Барацьба за мір. Новае пакаленне. А. Вярцінскі, Н. Гілевіч, Р. Барадулін. «Жаночая паэзія».

Драматургія. Класічныя творы А. Макаёнка. «Лявоніха на арбіце», «Трыбунал», «Таблетку пад язык». М. Матукоўскі, А. Дзялендзік. Раннія п'есы А. Дударова.

Тэатр, музыка і кіно. Новыя тэатры. Рэжысёры. Пастаноўкі. Акцёры. С. Станюта, Г. Гарбук, З. Канапелька. Музыка. Опера і аперэта. Балетнае мастацтва. Я. Глебаў, Г. Вагнер, А. Мдзівані. Песенны жанр. І. Лучанок, Э. Ханок, Л. Захлеўны. Эстрадная музыка. ВІА «Песняры», «Сябры». Кіно. Студыя «Беларусьфільм». В. Корш-Саблін. «Масква — Генуя». Дакументальнае кіно.

Тэма 15 Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: адукацыя і навука

Адукацыя і навука. Школьныя рэформы. Дасягненні. Супярэчнасці. Пераход да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі моладзі. Новыя ВНУ. Адкрыццё Гомельскага і Гродзенскага дзяржаўных універсітэтаў. Паскоранае развіццё фундаментальнай навукі. Фізіка і матэматыка. Б. Сцяпанаў, М. Ельшэвіч, М. Барысевіч. Біёлаг В. Купрэвіч.

Культура беларускай дыяспары. Беларуская бібліятэка і музей у Лондане. Перыядычны друк. Паэзія Л. Геніюш, Н. Арсенневай. Спявак М. Забэйда-Суміцкі. Навуковыя даследаванні. Ян Станкевіч.

Раздзел 11 Беларуская культура на сучасным этапе

Тэма 16 Беларуская культура на сучасным этапе: нацыянальна-культурнае адраджэнне і архітэктура

Нацыянальна-культурнае адраджэнне. Значэнне беларускай культуры і мовы. Духоўныя арыенціры. Дзяржаўная палітыка ў галіне культуры.

Новыя рысы ў горадабудаўніцтве, архітэктуры і выяўленчым мастацтве. Аднаўленне храмавага дойлідства. Творчасць мастакоў А. Марачкіна, М. Селешчука, М. Купавы, У. Савіча.

Тэма 17 Беларуская культура на сучасным этапе: літаратура, тэатр, музыка, кінамастацтва

Абнаўленне літаратуры. Грамадскае гучанне. Публіцыстыка А. Адамовіча. С. Алексіевіч. «Цынкавыя хлопчыкі». Гістарычная тэматыка.

У.Арлоў, Л. Дайнека, К. Тарасаў і інш. Творчасць А. Глобуса. Паэзія. А. Разанаў, Л. Дранько-Майсюк, У. Някляеў, Г. Булыка.

Драматычныя творы А.Дударова.

Тэатральнае жыццё. Новыя формы і змест. Тэатр-лабараторыя беларускай драматургіі «Вольная сцэна». В. Мазынскі. Альтэрнатыўны тэатр. Новыя тэатральныя пастаноўкі. М. Пінігін. «Тутэйшыя».

Музыка. У. Солтан. Оперы. Сімфоніі Дз. Смольскага, В. Войціка. Песенны жанр. Рок-музыка. Гурты «Новае неба», «Мроя», «Крама» і інш. Беларускі балет. Пастаноўкі В. Елізар'ева.

Кінарэжысёры М. Пташук, В. Дашук. Тэатральныя, музычныя і кінафестывалі. «Славянскі базар» у Віцебску. Гастролі беларускіх мастацкіх калектываў за мяжой.

Навука. Праблемы. Дасягненні. Перспектывы развіцця.

Культурнае і навуковае жыццё беларусаў замежжа. Літаратура і мастацтва.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Пералік практычных заняткаў

- 1 Культура беларускіх зямель у эпоху першабытнага мастацтва.
- 2 Культура Беларусі ў XIV — першай палове XVII стст.: архітэктура і горадабудаўніцтва, мастацтва, літаратура, адукацыя.
- 3 Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.: літаратура, музычна-тэатральнае мастацтва, асвета і адукацыя.
- 4 Развіццё культуры Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX стст.: літаратура, музыка і тэатр, навука і адукацыя.
- 5 Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. XX ст.: літаратура, музыка, тэатр, адукацыя і навука, культура Заходняй Беларусі.
- 6 Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: архітэктура і выяўленчае мастацтва.
- 7 Беларуская культура на сучасным этапе: літаратура, тэатр, музыка, кінамастацтва.

Формы кантроля ведаў

1. Кантрольныя работы.
2. Абарона рэфератаў.
3. Творчая работа (падрыхтоўка электроннай прэзентацыі па выбару студэнта).

Тэмы рэфератаў

Тэма 11 Культура Беларусі ў 20 – 30-ыя гг. XX ст.: літаратура, музыка, тэатр, адукацыя і навука, культура Заходняй Беларусі

1. Палітыка Савецкай дзяржавы ў галіне культуры.
2. Асаблівасці развіцця нацыянальнай культуры ў Заходняй Беларусі.
3. Літаратурныя аб'яднанні.
4. Творчасць Я. Купалы.
5. Творчасць Я. Коласа.
6. К. Чорны і яго творчасць.
7. Драматургія.
8. Стварэнне Саюза пісьменнікаў.
9. Сацыялістычны рэалізм.
10. Першы і Другі дзяржаўныя тэатры.
11. Першыя беларускія савецкія оперы.
12. Нараджэнне беларускага кіно.
13. Рэжысёр У. Галубок.
14. Творчасць беларускіх кампазітараў (характарыстыка аднаго – па выбару студэнта).

15. Стварэнне новых музычных калектываў і ўстаноў.
16. Ліквідацыя непісьменнасці.
17. Навука ў БССР.
18. Выдатныя беларускія гісторыкі і іх навуковая спадчына (характарыстыка аднаго – па выбару студэнта).
19. Прыродазнаўчыя і дакладныя навукі.
20. Краязнаўчая праца.

Тэмы кантрольных работ

- Тэма 13 Айчынная культура ў другой палове 50-х — першай палове 80-х гг. XX ст.: архітэктура і выяўленчае мастацтва
1. Пераход да індустрыяльных метадаў будаўніцтва.
 2. Тыпавыя грамадскія і жылыя будынкі БССР.
 3. Змены ў архітэктуры з 1970-х гг.
 4. Жылы раён і мікрараён – галоўныя структурныя элементы буйнога горада БССР.
 5. Будаўніцтва новых гарадоў у БССР.

Рэкамендаваная літаратура

Асноўная

- 5 Воинов А.А. История архитектуры Белоруссии: В 2-х т. Т. 2: Советский период. 2-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1987.
- 6 Дробов Л.Н. Живопись Белоруссии XIX - начала XX в. - Мн.: Вышэйшая школа, 1974.
- 7 Дробов Л.Н. Живопись Советской Белоруссии (1917-1975). - Мн.: Вышэйшая школа, 1979.
- 8 Качаноўскі У.У. Гісторыя культуры Беларусі: Вучэбны дапаможнік для студэнтаў ВНУ. - Мн.: НКФ "Экаперспектыва", 1994.
- 9 Ковшаров Н.Д. История культуры Беларуси. 1917 - 90-е гг.: Учебное пособие. - Мн.: БГПУ им. М. Танка, 1999.
- 10 Лойка А.А. Гісторыя беларускай літаратуры: Дакастрычніцкі перыяд: У 2-х т. 2-е выд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1989.
- 11 Лойка А.А. Старабеларуская літаратура. - Мн.: Вышэйшая школа, 2001.
- 12 Лыч Л., Навіцкі У. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд., дап. - Мн.: ВП "Экаперспектыва", 1997.
- 13 Парашкоў С.А. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд. - Мн.: Беларуская навука, 2004.
- 14 Ходзін С.М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920 - 1930-я гг.: Дапаможнік для студэнтаў гістарычнага факультэта. - Мн.: БДУ, 2001.
- 15 Чантурыя В.А. История архитектуры Белоруссии: В 2-х т. Т. 1: Дооктябрьский период. 3-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1985.

Дадатковая

- 16 Академия наук Белорусской ССР: Краткий очерк. - Мн.: Наука и техника, 1989.
- 17 Архитектура Советской Белоруссии / Под общ. ред. В.И.Аникина.- М.: Стройиздат, 1986.
- 18 Гаробчанка Т.Я. На мяжы стагоддзяў: Сучасны беларускі драматычны тэатр. - Мн.: Беларуская навука, 2002.
- 19 Гісторыя беларускага мастацтва: У 6 т. Т. 1-6. - Мн.: Навука і тэхніка, 1987-1994.
- 20 Гісторыя беларускага тэатра: У 3-х т. - Мн.: Навука і тэхніка, 1983-1987.
- 21 Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2-х т. - Мн.: Навука і тэхніка, 1968-1969.
- 22 Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: У 4-х т. Т. 1-3. - Мн.: Беларуская навука, 1999-2001.
- 23 Гісторыя кінамастацтва Беларусі: У 4-х т. Т. 1: 1924 - 1959 гг. - Мн.: Беларуская навука, 2001.
- 24 История белорусского кино: В 2-х ч. - Мн.: Наука и техника, 1969-1970.
- 25 Кісялёў Р.Я. Школа Савецкай Беларусь - Мн.: Народная асвета, 1968.
- 26 Красовский Н.И. Высшая школа Советской Белоруссии. 2-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1972.
- 27 Кулагин А.Н. Архитектура дворцово-усадебных ансамблей Белоруссии: Вторая половина XVIII - начало XIX в. - Мн.: Наука и техника, 1981.
- 28 Кулагін А.М. Эклেকтыка. Архітэктура Беларусі другой паловы XIX - пачатку XX ст. - Мн.: Ураджай, 2000.
- 29 Лакотка А.1. Нацыянальныя рысы беларускай архітэктуры. - Мн.: Ураджай, 1999.
- 30 Мельнікаў А.А. Кірыл, епіскап тураўскі: Жыццё. Спадчына. Светапогляд. 2-е выд. - Мн.: Беларуская навука, 2000.
- 31 Музыкальный театр Белоруссии: Дооктябрьский период. - Мн.: Навука і тэхніка, 1990.
- 32 Музычны тэатр Беларусі: 1960-1990: Балет; Музыка ў пастаноўках драматычных тэатраў. - Мн.: Беларуская навука, 1997.
- 33 Музычны тэатр Беларусі: 1960-1990: Опернае мастацтва; Музыкальная камедыя і аперэта. - Мн.: Беларуская навука, 1996.
- 34 Нефед В.И. Становление белорусского советского театра. 1917-1941.- Мн.: Наука и техника, 1965.
- 35 Франциск Скорина и его время: Энциклопедический справочник. - Мн.: «Белорусская Советская Энциклопедия» имени Петруся Бровки, 1990.
- 36 Шкалаеу М.В. Палата кнігапісная: Рукапісная кніга на Беларусі ў X -

- XVIII стагоддзях. - Мн.: Мастацкая літаратура, 1993.
- 37 Очерки истории науки и культуры Беларуси IX - начала XX в. - Мн.: Навука і тэхніка, 1996.
- 38 Чантурия В.А. Памятники архитектуры и градостроительства Белоруссии. - Мн.: Польша, 1986.
- 39 Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6-ці т. - Мн.: Беларуская Энцыклапедыя, 1993-2003.
- 40 Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5-ці т. - Мн.: Беларуская Савецкая Энцыклапедыя імя П.Броўкі, 1984-1987.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ
ПА Вывучаемай вучэбнай дысцыпліне
з іншымі дысцыплінамі спецыяльнасці

Назва дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з вызначэннем даты і нумару пратакола) ¹
Гісторыя Беларусі	Гісторыі Беларусі		Рэкамендаваць да зацвярджэння вучэбную праграму ў прадстаўленым варыянце пратакол № ад

6 ИНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная

- 1 Воинов А.А. История архитектуры Белоруссии: В 2-х т. Т. 2: Советский период. 2-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1987.
- 2 Дробов Л.Н. Живопись Белоруссии XIX - начала XX в. - Мн.: Вышэйшая школа, 1974.
- 3 Дробов Л.Н. Живопись Советской Белоруссии (1917-1975). - Мн.: Вышэйшая школа, 1979.
- 4 Качаноўскі У.У. Гісторыя культуры Беларусі: Вучэбны дапаможнік для студэнтаў ВНУ. - Мн.: НКФ "Экаперспектыва", 1994.
- 5 Ковшаров Н.Д. История культуры Беларуси. 1917 - 90-е гг.: Учебное пособие. - Мн.: БГПУ им. М. Танка, 1999.
- 6 Лойка А.А. Гісторыя беларускай літаратуры: Дакастрычніцкі перыяд: У 2-х т. 2-е выд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1989.
- 7 Лойка А.А. Старабеларуская літаратура.- Мн.: Вышэйшая школа, 2001.
- 8 Лыч Л., Навіцкі У. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд., дап. - Мн.: ВП "Экаперспектыва", 1997.
- 9 Парашкоў С.А. Гісторыя культуры Беларусі 2-е выд. - Мн.: Беларуская навука, 2004.
- 10 Ходзін С.М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920 - 1930-я гг.: Дапаможнік для студэнтаў гістарычнага факультэта. - Мн.: БДУ, 2001.
- 11 Чантурыя В.А. История архитектуры Белоруссии: В 2-х т. Т. 1: Дооктябрьский период. 3-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1985.

Дадатковая

- 12 Академия наук Белорусской ССР: Краткий очерк. - Мн.: Наука и техника, 1989.
- 13 Архитектура Советской Белоруссии / Под общ. ред. В.И.Аникина.- М.: Стройиздат, 1986.
- 14 Гаробчанка Т.Я. На мяжы стагоддзяў: Сучасны беларускі драматычны тэатр. - Мн.: Беларуская навука, 2002.
- 15 Гісторыя беларускага мастацтва: У 6 т. Т. 1-6. - Мн.: Навука і тэхніка, 1987-1994.
- 16 Гісторыя беларускага тэатра: У 3-х т. - Мн.: Навука і тэхніка, 1983-1987.
- 17 Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2-х т. - Мн.: Навука і тэхніка, 1968-1969.
- 18 Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: У 4-х т. Т. 1-3. - Мн.: Беларуская навука, 1999-2001.
- 19 Гісторыя кінамастацтва Беларусі: У 4-х т. Т. 1: 1924 - 1959 гг. - Мн.:

- Беларуская навука, 2001.
- 20 История белорусского кино: В 2-х ч. - Мн.: Наука и техника, 1969-1970.
 - 21 Кісялёў Р.Я. Школа Савецкай Беларусь - Мн.: Народная асвета, 1968.
 - 22 Красовский Н.И. Высшая школа Советской Белоруссии. 2-е изд. - Мн.: Вышэйшая школа, 1972.
 - 23 Кулагин А.Н. Архитектура дворцово-усадебных ансамблей Белоруссии: Вторая половина XVIII - начало XIX в. - Мн.: Наука и техника, 1981.
 - 24 Кулагін А.М. Эклектыка. Архітэктура Беларусі другой паловы XIX - пачатку XX ст. - Мн.: Ураджай, 2000.
 - 25 Лакотка А.1. Нацыянальныя рысы беларускай архітэктуры. - Мн.: Ураджай, 1999.
 - 26 Мельнікаў А.А. Кірыл, епіскап тураўскі: Жыццё. Спадчына. Светапогляд. 2-е выд. - Мн.: Беларуская навука, 2000.
 - 27 Музыкальный театр Белоруссии: Дооктябрьский период. - Мн.: Навука і тэхніка, 1990.
 - 28 Музыкальный театр Беларусі: 1960-1990: Балет; Музыка ў пастаноўках драматычных тэатраў. - Мн.: Беларуская навука, 1997.
 - 29 Музыкальный театр Беларусі: 1960-1990: Операе мастацтва; Музыкальная камедыя і аперэта. - Мн.: Беларуская навука, 1996.
 - 30 Нефед В.И. Становление белорусского советского театра. 1917-1941.- Мн.: Наука и техника, 1965.
 - 31 Франциск Скорина и его время: Энциклопедический справочник. - Мн.: «Белорусская Советская Энциклопедия» имени Петруся Бровки, 1990.
 - 32 Шкалаеу М.В. Палата кнігапісная: Рукапісная кніга на Беларусі ў X - XVIII стагоддзях. - Мн.: Мастацкая літаратура, 1993.
 - 33 Очерки истории науки и культуры Беларуси IX - начала XX в. - Мн.: Навука і тэхніка, 1996.
 - 34 Чантурия В.А. Памятники архитектуры и градостроительства Белоруссии. - Мн.: Польша, 1986.
 - 35 Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6-ці т. - Мн.: Беларуская Энцыклапедыя, 1993-2003.
 - 36 Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5-ці т. - Мн.: Беларуская Савецкая Энцыклапедыя імя П.Броўкі, 1984-1987.